

**Miljösamverkan
Sverige**

Energitorvtäcker

**En kunskapssammanställning för
handläggare**

Februari 2009

Länsstyrelserna

Bild framsida

Foto Regina Jönsson, Neova AB

Huvudmän

Länsstyrelserna och Naturvårdsverket

Webbplats

www.miljosamverkansverige.se

Grupparbetsplats

<http://miljoportal.intra.lst.se/miljosamverkansverige>

Projektledare

Ingela Höök

tel 031-60 52 18 e-post ingela.hook@lansstyrelsen.se

Biträdande projektledare

Elin Fornbacke

tel 018-19 50 43 e-post elin.fornbacke@lansstyrelsen.se

1. FÖRORD	5
2. TORV OCH TORVPRODUKTION	7
2.1 Vad är torv?	7
2.2 Produktionsmetoder	8
2.3 Klimataspekter på torvbruk.....	9
3. ÖVERSIKT – LAGAR OCH FÖRARBETEN	11
3.1 Förarbeten till lagen om vissa torvfyndigheter	11
3.2 Lagrum	11
3.3 Ändringar och övergångsbestämmelser.....	11
4. PRÖVNING OCH VILLKOR.....	13
4.1 Prövningens omfattning	13
4.2 Samråd och beslut om miljöpåverkan.....	14
4.3 Avgift för provning och kungörelse.....	14
4.4 Vattenverksamhet	14
4.5 Förlängning av gamla koncessioner	15
4.6 Särskilt skyddade områden/Natura 2000	15
4.7 Ekonomisk säkerhet	16
4.8 Överlåtelse av tillstånd och frånträde	16
4.9 Företrädesrätt.....	16
4.10 Villkor	17
4.11 Allmänna skyldigheter	18
4.12 Igångsättningsmedgivande, verkställighetsförordnande och igångsättningstid	18
4.13 Överklagande, laga kraft och rättskraft.....	18
5. TILLSYN.....	20
5.1 Tillsynsansvar	20
5.2 Tillämpning av miljöbalken vid tillsyn	20
5.3 Egenkontroll och kontrollprogram	21
5.4 Årsredovisning - miljörapport.....	22
5.5 Produktionsuppgifter.....	23
5.6 Uttag för annat syfte än att producera energitorv	23
5.7 Avgift för tillsyn	24
5.8 Villkorsbrott, miljöbrott och åtalsanmälan.....	24
5.8.1 Föreläggande	24
5.8.2 Återkallande av tillstånd.....	24

5.8.3 Åtalsanmälan.....	24
5.9 Tillsyn över pågående verksamhet.....	24
5.9.1 Vattenprovtagning	25
5.9.2 Sedimenteringsdammar	25
5.9.3 Diken	29
5.9.4 Stackplatser och damning	30
5.9.5 Bullermätning och bullerskydd.....	30
5.9.6 Brandsäkerhet	31
5.9.7 Bränsle, petroleumprodukter och avfall	31
5.10 Tillsyn - efterbehandling.....	33
5.10.1 Ansvarsfrågor	33
5.10.2 Säkerhetsaspekter	33
5.10.3 Andra verksamheter inom koncessionsområdet.....	34
5.10.4 Länsstyrelsen och markägaren/exploatören är inte överens	34
5.10.5 Exploatören kommer inte igång med efterbehandlingen	34
5.10.6 Ny efterbehandlingsplan om koncessionen löpt ut	35
5.10.7 Lanspråktagande av säkerhet	35
5.10.8 Val av efterbehandlingsmetoder	35
5.11 Efterbehandlingsmetoder	35
5.11.1 Vatten/våtmarker	35
5.11.2 Skog	37
5.11.3 Annan markanvändning.....	38
5.11.4 Slutbesiktning	38
ORDLISTA.....	39
LITTERATURLISTA.....	42
KÄLLFÖRTECKNING.....	44
BILAGA 1. Sammanställning lag- och propositionstexter ang. företrädesrätt	
BILAGA 2. Förslag villkor	
BILAGA 3. Allmänna skyldigheter	
BILAGA 4. Checklista inför/efter tillsynsbesök	
BILAGA 5. Checklista tillsynsbesök	

1. Förord

Miljösamverkan Sverige har inom ramen för projektet Energitorvtäkter under 2008 tagit fram denna rapport om energitorvtäkter

Följande personer har deltagit i projektgruppen:

Sara Byrsten, Länsstyrelsen i Västerbotten
Anders Kronhamn, Länsstyrelsen i Örebro
Per-Olof Martinsson, Länsstyrelsen i Västra Götaland
Ann-Sofie Sidgren, Länsstyrelsen i Kronoberg
Urban Westbye, Länsstyrelsen i Jämtland
Elin Fornbacke, Miljösamverkan Sverige

En referensgrupp bestående av representanter från Naturvårdsverket, Centrum för biologisk mångfald, Länsstyrelsen i Västerbotten, Västra Götaland samt Gävleborg, Svenska Torvproducentföreningen, Vattendelegationen för Södra Östersjöns vattendistrikt, Svenska Naturskyddsföreningen och Bergsstaten knöts till projektet. Delar av referensgruppen har meddelat synpunkter på ett första utkast till rapport under december månad 2008 varefter projektgruppen arbetat vidare med materialet.

Rapporten har inför färdigställandet remitterats till länsstyrelsernas miljövårdsdirektörer och antogs slutligen av Miljösamverkan Sveriges styrgrupp den 17 februari 2009.

Många av landets pågående energitorvtäkter startades på 1980-talet och fick tillstånd för brytning i 25 år. Flera av dessa är alltså i dagsläget aktuella för omprövning/förlängning av koncession eller är i behov av efterbehandling.

Organisationen för prövning och tillsyn av energitorvtäkter ligger på olika funktioner/avdelningar på de olika länsstyrelserna. Få personer i landet har arbetat med energitorvtäkter vilket lett till att det idag saknas experter och ett fungerande nätverk för kompetensutbyte. Enligt lag (1985:620) om vissa torvfyndigheter (torvlagen) ligger tillsynsansvaret för energitorvtäkter på länsstyrelsen, utan möjlighet till delegation till kommunerna.

De gällande tillstånden från 1980-talet har blivit omoderna, vilket leder till svårigheter att bedriva tillsyn. Goda exempel från operativ tillsyn såsom checklistor för tillsynsbesök med mera borde samlas in och spridas. Ny kunskap gör gamla koncessionsvillkor inaktuella och projektgruppen har identifierat en brist på forskning och ett samlat kunskapsunderlag för uppföljning av efterbehandlingsmetodernas funktion.

Syftet med projektet är att sammanställa kunskaper om arbete med tillsyn över energitorvtäkter. Kunskaperna ska göras tillgängliga för att skapa förutsättningar för ökad samsyn i dessa frågor samt ökad kompetens och kvalitet i

länsstyrelsernas arbete från prövning av koncession och löpande tillsyn till utformning av efterbehandlingen.

Projektgruppen har noterat oklarheter kring tolkningsfrågor vid tillämpningen av torvlagen, ansvarsfrågor i samband med tillsynsarbetet samt lagens förhållande till miljöbalken och annan lagstiftning. Målet med gruppens arbete har varit att försöka reda ut dessa juridiska oklarheter. Vidare har målet varit att beskriva och ge råd för tillsynen av de olika momenten under pågående brytning och efterbehandling, att ta fram checklistor samt att göra en sammanställning av litteratur i ämnet. I rapporten finns också en lista med förslag till formulering av villkor som är sammanställd med utgångspunkt i ett stort urval av koncessionsbeslut från olika delar av landet.

Ett särskilt tack vill projektgruppen rikta till Lotta Lauritz, Bergstaten för hjälp med tolkning av lagstiftningen.

Rapporten kan inte åberopas spegla vare sig Naturvårdsverkets eller enskilda länsstyrelserns uppfattning. Varje enskild myndighet ansvarar för tillämpningen av materialet. Författarna ansvarar själva för innehållet.

Tack till alla som bidragit med synpunkter på materialet.

2. Torv och torvproduktion

2.1 Vad är torv?

Sverige är ett av världens torvmarkstätaste länder. Torvmarksarealen uppgår till cirka 64 000 km², vilket motsvarar cirka 15 % av landarealen. Torvmarksbildningen är en process som påbörjades efter inlandsisens tillbakadragande och som fortfarande pågår.

Torv och torvmarker bildas då den naturliga nedbrytningen av död biomassa hämmas eller helt uteblir, vanligtvis genom olika slag av vattendränkning. Torvbildning kan ske direkt i öppna vattendrag, genom försumpning av fastmark, genom översvämningar eller om avrinningen av den på platsen fallande nederbörden förhindras.

Torvmark är i första hand ett geologiskt begrepp, och definieras som en landyta täckt med torv. Denna kan antingen vara naturlig och opåverkad, eller dränerad och på annat sätt omformad av jordbruk, skogsbruk eller torvbrytning. För att en markyta ska klassificeras som torvmark i geologisk mening krävs ett torvtäcke om minst 30 till 50 cm mäktighet, det vill säga ett tydligt skikt av ihållande torv ska finnas över mineraljorden. Vidare krävs att själva jordarten ska innehålla högst 80 % oorganiskt material för att den ska benämnas torv. Drygt 2/3 av landets torvmarksareal finns i Norrland.

Myr är till skillnad från torvmark huvudsakligen ett botaniskt begrepp. Myrar indelas i sin tur i kärr och mossar och vidare i olika underavdelningar. Kärren utmärks av en mer näringskrävande och artrikare vegetation, därmed också av näringsrikare torvslag. Orsaken är att kärret förutom nederbördsvatten även tillförs vatten från omgivande fastmarker. Mossens vegetation, å andra sidan är mycket artfattig. Mossen får sitt vatten huvudsakligen från nederbörden. En övergångsform mellan kärr och mossar är de så kallade blandmyrarna som innehåller både kärr- och mosseområden.

Den mest betydande användningen av torvmarker genom historien har varit inom skogsbruk och jordbruk. Dikning av torvmarker för jordbruksändamål är känt sedan 1600-talet, men det var inte förrän i slutet av 1800-talet som dikningen skedde i någon större omfattning. Storskaliga dikningsföretag stöddes i stor skala av statsmakterna och de vidsträckta kärren i södra och mellersta Sveriges jordbruksområden är idag till huvudsakligen utdikade och bortodlade.

Betydande användningsområden för torv har varit och är som bränsle, odlingssubstrat och som strötorv. Torvbränsle har i mer omfattande skala framställts sedan andra hälften av 1800-talet. Under senare tid har torvbränsleproduktionen återupptagits som en följd av oljekriserna i slutet av 1970-talet. Den årliga produktionen av energitorv uppgår till ca 3,5 TWh (SGU, hemsida: www.sgu.se).

2.2 Produktionsmetoder

För brytning av energitorv används flera olika metoder, vanligast är dock upptagning av stycketorv respektive frästorv.

Stycketorv

Stycketorv produceras genom att torv hämtas upp med en speciell upptagningsmaskin. Detta kan ske genom olika metoder som har gemensamt att torven bearbetas och pressas ut genom ett eller flera munstycken till cylinderformade stycken, som därefter får ligga och torka ute på produktionsytorna i ett antal veckor. Resultatet blir kompakta 10-20 cm långa korvar med en diameter på 6-8 cm. Stycketorv har en något lägre fukthalt än frästorv. Dessa torvstycken samlas därefter in (se bilden på framsidan av rapporten) och mellanlagras i stackar, om de inte transporteras bort direkt. Tre skördar per sommar är ett vanligt resultat. Stycketorven används endast som energitorv. En torvtäkt på en hektar ger ett normalår 80 till 100 ton torv (torrsubstans), vilket motsvarar cirka 40-50 m³ olja (Neova AB, hemsida: www.neova.se).

Energiinnehållet i 1 m³ stycketorv motsvarar ca 1,1 MWh och 1 ton stycketorv motsvarar ungefär 3,5 MWh (SCB, hemsida: www.scb.se).

Frästorv

Produktion av frästorv sker genom att det översta tunna skiktet av torvytan rivs upp med särskilda fräsverktyg. Torven vänds därefter ett par gånger för att påskynda torkningen. När torven är tillräckligt torr bärgas den. Detta kan ske i huvudsak efter fyra principer (Svenska Torvproducentföreningen, hemsida: www.torvproducenterna.se):

- PECO-metoden
Med snöplogsliknande redskap skrapas den torra torven till strängar (råsar) längs tegens mitt. Mobila bandtransportörer samlar torvsträngarna och lyfter torven successivt i 20-meters steg tvärs över tegdikena till lagerstackar som läggs upp på var 12:e teg. Längs dessa lagerstackar finns ofta järnvägsspår för vidaretransport till fast mark.
- HAKU-metoden
Mobila bandtransportörer (15 m) lyfter och lastar torven i vagnar som framförs på samma teg som bandtransportören. Traktorlassen tömms på stora lagerstackar, i regel på fast mark, för avtransport med lastbil.
- Självlastarvagn
Den torra torven skrapas samman till en eller flera strängar på tegarna. Den samlas upp och transporteras till lager i vagnar försedda med paternosterverk och stort lastutrymme (15-30 kubikmeter).
- Sugvagn
Vid denna metod strängas inte torven, utan en stor vagn suger upp och lastar torr torv enligt en dammsugarliknande princip direkt från tegens yta. Transport sker till lagerstack på bilbärig mark.

På mindre mossar används ofta sugvagnar för att suga upp och transportera den torra torven utan föregående strängläggning.

Bild 1. Upptag av strörtorv med sugvagn. Foto: Länsstyrelsen i Jämtlands län

Vid utlastning håller frästortven normalt en fukthalt om 40– 55 %. Upp till 12 produktionscykler på samma mosse är möjliga att uppnå på en sommar. Frästortvemetoden tillämpas främst för energitortvproduktion, men även för viss produktion av odlingstortv. Energiinnehållet i 1 m³ frästortv motsvarar ca 0,8 MWh och 1 ton frästortv motsvarar ungefär 3,7 MWh (SCB, hemsida: www.scb.se).

2.3 Klimataspekter på torvbruk

Det sker en naturlig emission av växthusgaser från torvmarker. Projektgruppen har valt att inte fördjupa sig i klimatfrågan och inte heller ta ställning i den. Frågor om klimataspekter på torvbruk diskuteras en del i Näringsdepartementets utredning ”Uppdrag avseende ett klimatanpassat torvbruk” varifrån resterande text i detta avsnitt är hämtad.

Energitorven är i klimatpolitiska sammanhang att jämföras med fossilt bränsle. Vad som hittills visats är att en minskning av klimatpåverkan av torvbruket kan uppnås om torvbruket betraktas i ett livscykelperspektiv. Dock sker minskningen av klimatpåverkan efter så lång tid att den inte kan beaktas i övrigt klimatarbete eller miljömålsarbete där en betydligt kortare tidsaspekt krävs.

Forskare och myndigheter har påtalat att om möjligt bör emissioner av växthusgaser skjutas upp för att komma till rätta med klimatproblemen och i det sammanhanget har en eventuell ökad utvinning och förbränning av energitortv betydelse. Ur klimatsynpunkt är det att föredra att skjuta upp emissioner

av växthusgaser för att komma till rätta med klimatproblemen (oxidering av torv) än att tidigarelägga motsvarande utsläpp (förbränning av torv).

En ökad torvbrytning kan medföra, förutom klimatpåverkan, även såväl lokala som mer storskaliga effekter på vattenhushållning, vattenkvalitet, biologisk mångfald och kulturmiljön.

Det finns dock möjligheter att minska klimatpåverkan från dagens torvbruk. Myndigheterna hoppas att pågående forskning och praktiska erfarenheter visar vilka möjligheter som finns för att minska klimatgasutsläppen genom förändrad markanvändning och förändrat torvbruk.

Sameldning mellan torv och trädbränslen ger fördelar från energisynpunkt genom att det innebär möjlighet att effektivisera energisystemet. Det sker genom att man minskar problem i form av beläggningar i pannorna och därmed kan minska stilleståndstider. I många pannor utgör det också en viktig förutsättning att komplettera trädbränslen med torv för att höja temperaturen i pannorna. Om användningen av torv minskar kommer det i många fall att innebära att torv måste ersättas med fossila bränslen eller andra tillsatser.

Torv har en roll i omställningen av energisystemet, i klimat- och miljöpolitiken samt i regionalpolitiken. Detta innebär att det krävs en politisk avvägning när olika mål ska vägas mot varandra. När det gäller omställningen av energisystemet bidrar torven till ökad försörjningstrygghet samtidigt som det blir svårare att nå klimatpolitiska mål och klimatmål.

Kan sådana täktområden som i sig själva är betydande källor för växthusgasutsläpp i form av koldioxid- eller metanavgång väljas, finns ur klimatsynpunkt vinster att hämta, jämfört med torvbruk på områden som inte läcker växthusgaser. Sådana områden kan till exempel vara tidigare dikade torvmarker som har använts för jordbruk eller skogsbruk eller ofullständigt utbrutna gamla torvtäcker.

3. Översikt – lagar och förarbeten

Eftersom tillsynen i första hand styrs av tillståndsgivningen och föreskrivna villkor i koncessionen behöver lagrum och definitioner i samband med prövningen klargöras. I detta kapitel redovisas de lagrum, förarbeten och ändringar som rör prövning och tillsyn av energitorvtäkter. I senare kapitel diskuteras specifika juridiska frågor vid tillämpningen av lagstiftningen i prövning, utformning av villkor samt tillsyn och efterbehandling.

3.1 Förarbeten till lagen om vissa torvfyndigheter

- Proposition 1984/85:120 om riktlinjer för energipolitiken (när torvlagen kom till)

3.2 Lagrum

- Lag (1985:620) om vissa torvfyndigheter (torvlagen)
- Förordningen (1985:626) om vissa torvfyndigheter
- Miljöbalken (1998:808)
- Lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet
- Förordning (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar
- Förordning (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken (FAPT)
- Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet
- Förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken
- Förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll
- Förordning (1998:904) om täkter och anmälan om samråd
- Förvaltningslagen (1986:22)
- Avgiftsförordningen (1992:191)
- Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

3.3 Ändringar och övergångsbestämmelser

- Prop. 1985/86:90 om följdlagstiftning till den nya plan- och bygglagen, lagen om exploateringssamverkan samt lagen om hushållning med naturresurser med mera (6 och 7 §§)
- Prop. 1988/89:92 om ny minerallagstiftning med mera (9 och 37 §§)
- Prop. 1988/89:927 om följdlagstiftning till den nya plan- och bygglagen, lagen om exploateringssamverkan samt lagen om hushållning med naturresurser m.m.

- Prop. 1990/91:126 om följdlagstiftning med anledning av den nya summariska processen med mera (ändring av 38 och 39 §§)
- Prop. 1992/93:32 om samerna och samisk kultur med mera (42 §)
- Prop. 1992/93: 238 om ändringar i minerallagen med mera (12 §)
- Prop. 1997/98:90 om följdlagstiftning till miljöbalken med mera (4, 6, 7, 12-14, 34 och 39 §§)
- Prop. 2004/05:129 om en effektivare miljöprövning

4. Prövning och villkor

Energitorv har av staten ansetts vara en resurs av nationell betydelse och torvlagen instiftades för att det skulle vara lättare att ”komma åt” torv för energiändamål. Torvlagen är en expropriationslag, vilket innebär att länsstyrelsen kan lämna tillstånd till exploatering av torven utan markägarens medgivande.

För att kunna diskutera och redogöra för tillsyn av energitorvtäkter måste tillämplig lagstiftning identifieras och vissa definitioner klargöras. Utrymmet för tillsynen kommer av tillståndsgivningen och villkor i koncessionen. Därför måste vissa delar av prövningsförfarandet och villkorsskrivningen diskuteras.

4.1 Prövningens omfattning

Tillståndsplikt gäller enligt 1 § torvlagen för att få undersöka eller bearbeta fyndigheter av torv för att utvinna energi. Enligt 5 § torvlagen prövas koncessionen av länsstyrelsen. Ärendena ligger inte inom Miljöprövningsdelegationernas ansvarsområde. Torvlagen och förordningen om vissa torvfyndigheter reglerar ansökans innehåll och prövningsförfarandet.

I förarbetena till torvlagen (prop. 1984/85:120, sid. 337) anges att ”Med bearbetning av fyndigheter av torv avses främst sådan verksamhet, varigenom torven bryts ur marken och används för att framställa bränsle. Även andra metoder att utvinna energi ur torv är emellertid under utveckling. Bearbetning avses på samma sätt som i minerallagen omfatta även andra metoder.”

Av 23 § torvlagen framgår att den som har bearbetningskoncession får inom koncessionsområdet undersöka, bearbeta och tillgodogöra sig torv för energiändamål. Enligt 24 § torvlagen får koncessionsinnehavaren inte börja bearbetningen och därmed sammanhängande verksamhet, såsom att uppföra byggnad eller anlägga väg, transportbana eller ledning eller att lägga upp torv eller avfallsprodukter, utan att markägare som berörs av åtgärderna har medgett det eller att mark för ändamålet har anvisats och marken får tillträdas.

I övrigt har lagstiftaren inte skrivit någon mer konkret redogörelse för eller definition av vilka arbetsmoment som torvtäkt ska anses innefatta.

Projektgruppen anser att prövningen av nya koncessioner för energitorvtäkter ska innefatta all den verksamhet som är nödvändig för att bearbeta torven för energiändamål, det vill säga avbaning (beredning av produktionsytor), dikning, avledning av vatten, eventuell rening av vatten, brytning, lagring av torv, torkning av torv, lastning, uttransport till allmän väg, uppställning av maskiner, kemikaliehantering, kemikalielagring, avfallshantering, arbetsbodas, efterbehandling med mera. Prövning av bearbetningskoncession ska innefatta hela det geografiska område som verksamheten tar i anspråk. Det ska dock inte vara ett större område än vad som är nödvändigt.

4.2 Samråd och beslut om miljöpåverkan

Enligt 7 § torvlagen ska 6 kap miljöbalken tillämpas vid prövning av koncessionsansökan. Det innebär att verksamhetsutövaren ska genomföra samråd med berörda enskilda och myndigheter. Länsstyrelsen beslutar därefter om den planerade verksamheten kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Bedömningen görs alltid enligt bilaga 2 till förordning om miljökonsekvensbeskrivningar. Den tredje paragrafen till samma förordning anger vilka verksamheter som alltid ska antas medföra en betydande miljöpåverkan. Denna bestämmelse är endast tillämplig på torvtäkter som tillståndsprövas enligt 9 kap miljöbalken, det vill säga växttorvtäkter.

4.3 Avgift för prövning och kungörelse

Enligt 6 § i förordningen om vissa torvfyndigheter utgår för varje koncessionsområde en prövningsavgift (i dagsläget) på 6 000 kr.

Enligt 8 § i förordningen ska ansökan och beslut kungöras i Post- och Inrikes Tidningar samt i ortstidning. Länsstyrelsen ska sända meddelande om ansökningar om bearbetningskoncession till fastighetsägare, nyttjanderättshavare, servitutshavare och andra som berörs av ansökningen. För att länsstyrelsen ska kunna debitera sökanden för kostnaderna för kungörelser måste det finnas ett uttalat lagstöd för detta. Eftersom sådant lagstöd saknas i torvlagen så kan sökanden inte debiteras och länsstyrelsen måste därför stå för kostnaden. Prövningsavgiften som betalas för koncession ska bland annat täcka kostnaden för kungörelse.

4.4 Vattenverksamhet

Enligt 11 kap 13 § 4:e stycket miljöbalken behövs inte tillstånd till markavvattning om koncession har lämnats enligt torvlagen. Det innebär att markavvattningsfrågorna ska prövas i samband med koncessionsprövningen.

Eftersom torvkoncessionerna, som även innefattar tillstånd till de markavvattningsåtgärder som måste utföras för att möjliggöra torvbrytningen, gäller för begränsad tid så gör projektgruppen tolkningen att även tillstånd till dessa markavvattningsåtgärder upphör i samband med att koncessionen upphör, om inget annat har skrivits in i beslutet. Det kan vara lämpligt att i koncessionsbesluten särskilt upplysa om detta.

Enligt 11 kap 20 § miljöbalken får miljödomstolen överföra underhållsskyldigheten för en vattenanläggning på en fastighetsägare om denne skulle lida skada av att vattenanläggningen rivs ut. Detta bör rimligtvis även omfatta diken i anslutning till en energitorvtäkt i samband med efterbehandlingen. Ansökan måste då göras vid miljödomstol. Dock får sådant förordnande inte meddelas om det bland annat med hänsyn till allmänna intressen anses mer angeläget att anläggningen rivs ut. Detta innebär att om markägaren vill ha kvar dikena efter koncessionens slut behöver denne söka ett nytt markavvattningstillstånd. Underhållsskyldigheten övergår därmed till markägaren.

Om efterbehandlingen består i anläggande av en våtmark, men denna kräver anläggningar som använts i samband med torvkoncessionen, till exempel pumpstationer, måste ansökan om överförande av nyttjanderätten och underhållsskyldigheten till markägaren ske vid miljödomstol. I idealfallet är detta något som markägaren, verksamhetsutövaren och myndigheten kommit överens om innan koncessionsprövningen inleds.

4.5 Förlängning av gamla koncessioner

Enligt 11 § förordningen om vissa torvfyndigheter finns möjlighet att söka förlängning av en bearbetningskoncession. Förlängning av ett tillstånd innebär att fortsatt verksamhet sker i samma omfattning och med samma avgränsning som medgivits i tidigare koncession. Paragrafer som ska tillämpas vid förlängning är 2-5 §§ samt 7-10 §§ samma förordning. Den 6 § i förordningen som behandlar avgifter är undantagen vilket innebär att länsstyrelsen inte kan ta ut avgift vid en ansökan om förlängning av koncession.

I samband med omprövning/förlängning av koncessioner för pågående torvtäkter är det viktigt att kontrollera vilka tillstånd som gäller, och om de olika tillstånden eventuellt kan komma i konflikt med pågående prövning.

Om det finns gällande tillstånd enligt miljöskyddslagen kan detta få betydelse för utformningen av koncessionstillståndet. Tillstånd enligt miljöskyddslagen är inte tidsbegränsade och gäller tills vidare om de inte upphävs. Dessa tillstånd omfattas också av rättskraft, det vill säga tillståndet gäller emot alla, såvitt avser frågor som har prövats i beslutet.

I koncessionsprövningen kan tillstånd enligt miljöskyddslagen inte per automatik upphävas utan detta måste tas upp och prövas i särskild ordning. Det är också tveksamt om det mot tillståndsinnehavarens vilja går att upphäva gamla tillstånd enligt miljöskyddslagen på andra grunder än som framgår av 22-23 §§ i denna lag. För att enklast komma till rätta med äldre tillstånd som inte behövs längre bör denna fråga tas upp till diskussion med verksamhetsutövaren redan i samrådsförfarandet.

4.6 Särskilt skyddade områden/Natura 2000

Om det vid en ansökan om koncession krävs tillstånd enligt 7 kap 28a § miljöbalken måste detta prövas. Det står ingenstans i vilken ordning prövningarna ska ske. Naturvårdsverket har hävdat att Natura 2000 prövningen ska ske före koncessionsprövningen, med hänvisning till 4 kap 8 § miljöbalken. Där står dock endast att en verksamhet inte får komma till stånd förrän Natura 2000-frågan prövats. Projektgruppen förordar att Natura 2000 prövning sker innan koncessionsprövningen genomförs. Det finns inga formella hinder att länsstyrelsen prövar Natura 2000 och koncessionsfrågan i samma beslut.

Vid prövningen enligt 7 kap 28a § miljöbalken gäller krav, enligt 6 kap 1 § miljöbalken, på att ansökan ska innehålla en miljökonsekvensbeskrivning som särskilt belyser de frågor som ska prövas i detta avseende.

4.7 Ekonomisk säkerhet

Enligt 13 § torvlagen får länsstyrelsen ställa krav på att verksamhetsutövaren ställer säkerhet för efterbehandlingen. Om verksamheten av någon anledning avbryts och tillståndsinnehavaren inte kan fullfölja sina plikter ska säkerheten täcka kostnaderna för att upphandla nödvändiga efterbehandlingsarbeten som tillgodoser allmänna intressen, bland annat naturvårdsaspekter, säkerhet och landskapsbild. Under koncessionstiden kan kostnaden för efterbehandling förändras vilket innebär att säkerhetens storlek återkommande behöver ses över och eventuellt omprövas.

Det är också viktigt att hålla uppsikt över säkerheternas giltighet. Om ingen tidsbegränsning angetts för säkerheten så gäller enligt praxis att den preskriberas efter 10 år. För att förhindra att säkerheten preskriberas måste preskriptionen brytas innan 10 år passerat från det datum säkerheten ställdes. Preskriptionsavbrott görs genom en skrivelse till den bank som utfärdat säkerheten.

För mer information och beräkningsmodeller för säkerheter hänvisas till Miljösamverkan Sveriges rapport ”Efterbehandling av täkter – en förtäkt vägledning”.

4.8 Överlåtelse av tillstånd och frånträde

Enligt 15 § torvlagen får koncession endast överlåtas med länsstyrelsens medgivande. Både innehavaren och den som vill förvärva koncessionen kan ansöka om medgivande. Vid överlåtelse måste den som tar över koncessionen ställa ny säkerhet.

En koncessionshavare kan enligt 16 § torvlagen frånträda sin rätt till koncessionsområdet. Detta sker genom att koncessionsinnehavaren anmäler sitt frånträde till länsstyrelsen. Sex månader efter anmälan om frånträde upphör koncessionsinnehavarens rätt till området.

4.9 Företrädesrätt

När två eller flera ansöker om koncession inom ett och samma område ska, enligt 10 § i torvlagen, länsstyrelsen pröva vilken av dem som från allmän synpunkt bör ges företräde. Avser ansökningarna undersökningskoncession, ska även beaktas om någon av sökandena utfört undersökningsarbete inom området.

Det framgår inte av förarbetena hur denna prövning ska gå till eller vilka kriterier som ska ligga till grund för avgörandet om rätten till företräde. I alla ärenden om koncession ska dock en prövning av sökandens lämplighet göras enligt 7 § torvlagen. Mot bakgrund av denna bestämmelse görs en bedömning av sökandens tekniska och ekonomiska resurser för att genomföra verksamheten. Även frågan om sökandena vid tidigare verksamheter fullgjort sina skyldigheter torde ligga inom ramen för denna prövning.

Det framgår inte hur man ska gå tillväga om de sökande vid en sådan prövning bedöms likvärdiga. Tidpunkten när ansökningarna kom in borde kunna tillmätas betydelse i ett sådant fall men såsom torvlagens bestämmelser utformats tycks det vara så att länsstyrelsen alltid måste ta ställning till vem som ska ges företräde. Som jämförelse kan nämnas minerallagen där det är den som har undersökningstillstånd som har företräde till en bearbetningskoncession. Har ingen av de sökande undersökningstillstånd ges företräde till den som tidigare utfört undersökningar. Om ingen av de sökande har utfört undersökningar har den som först kom in med ansökan företräde.

Bestämmelsen i torvlagen om lämplighetsprövningen har kvar i princip samma lydelse som när energitorvtäkter prövades enligt minerallagen. Sedan dess har dock minerallagen ändrats så att lämplighetskravet tagits bort, med undantag för olja och gasformiga kolväten eftersom det alltid är förenat med avsevärda risker att utvinna olja och gas med avseende på miljön och arbetarskyddet. Motsvarande ändring i torvlagen har inte gjorts.

I bilaga 1 finns en av projektgruppen utförd sammanställning av lag- och propositionstexter angående företrädesrätt i minerallagen och äldre lagstiftning.

4.10 Villkor

Enligt 12 § torvlagen ska en koncession förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt, såsom att skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter, samt främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser. I torvlagen anges vilka delar av miljöbalken som ska iaktas i samband med prövningen av en koncession. Grunderna för villkorsskrivningen enligt torvlagen är härigenom sammankopplade med intentionerna i miljöbalkens inledande kapitel om allmän hänsyn och hushållning.

Villkorsskrivningen och koncessionsbeslutet i övrigt ska beskriva det utrymme som verksamhetsutövaren har att bedriva sin verksamhet inom. Väl formulerade och genomtänkta villkor förenklar uppföljningen av verksamheten, och tillsynsarbetet blir därmed mer ändamålsenligt.

Eftersom koncessionerna ofta sträcker sig över lång tid bör man tänka på att formulera villkoren så att de inte låser fast verksamheten vid en viss teknik, utan lämnar möjlighet till förändringar i takt med att ny teknik och kunskap framkommer.

Enligt 14 § torvlagen får ytterligare eller ändrade villkor föreskrivas för en koncession om det uppkommit en olägenhet av någon betydelse som inte förutsågs när koncessionen meddelades, eller om en miljökvalitetsnorm överträds. Ändring eller nya villkor får dock inte vara så ingripande att verksamheten inte längre kan bedrivas, eller avsevärt försvåras.

I bilaga 2 finns en lista med förslag till formulering av olika villkor. Listan är sammanställd av projektgruppen med utgångspunkt i ett stort urval av koncessionsbeslut från olika delar av landet.

4.11 Allmänna skyldigheter

Länsstyrelsen i Västerbotten och Länsstyrelsen i Västra Götaland har tagit fram skrivelser om allmänna skyldigheter vid täktverksamhet, denna medföljer koncessionsbesluten som allmän information till verksamhetsutövaren. Projektgruppen har utifrån detta material arbetat ihop en skrivelse ”Allmänna skyldigheter”, denna finns i bilaga 3.

4.12 Igångsättningsmedgivande, verkställighetsförordnande och igångsättningstid

Av 24 och 26 §§ torvlagen framgår att bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet får påbörjas när beslut om koncession meddelats och det antingen finns ett medgivande från markägaren eller att länsstyrelsen beslutat att anvisa marken och koncessionsinnehavaren ställt säkerhet för den intrångs- och skadeersättning som kan uppkomma.

Igångsättningsmedgivande, verkställighetsförordnande och igångsättningstid finns inte upptagna i torvlagen utan föreskrivs i 22 kap 26 §, 22 kap 28 § respektive 24 kap 2 § miljöbalken. Dessa paragrafer gäller emellertid endast vid prövningar enligt 9 kap 6 §, det vill säga tillstånd enligt miljöbalken. I torvlagen finns inga hänvisningar som anger att dessa paragrafer är tillämpliga vid prövning av en bearbetningskoncession.

Följaktligen är igångsättningsmedgivande, verkställighetsförordnande eller angivande av igångsättningstid inte tillämpliga vid prövning av koncession för energitorvtäkter.

4.13 Överklagande, laga kraft och rättskraft

Torvkoncessioner överklagas till regeringen enligt 41 § torvlagen. Rätt att överklaga har den som beslutet angår, om avgörandet gått honom eller henne emot. Genom en hänvisning till miljöbalken har det klargjorts att det är miljöbalkens vida sakägarbegrepp som ska tillämpas vilket bland annat innefattar förutsättningarna för ideella miljöorganisationers rätt att överklaga.

Avgörande för om ett beslut om bearbetningskoncession får tas i anspråk är såsom angetts ovan om medgivande finns från markägarna att marken får tillträdas eller att länsstyrelsen beslutat om att anvisa marken.

Laga kraft innebär att beslutet inte längre kan överklagas, det vill säga antingen att tiden för överklagande för alla klagoberättigade löpt ut eller att sista instans avgjort ärendet efter överklagande.

För att säkerställa att alla eventuellt klagoberättigade får del av beslutet och att överklagningstiden börjar löpa är det lämpligt att länsstyrelserna delger koncessionsbeslutet genom kungörelse. Delgivning kan också ske på annat sätt, med kvitto eller rekommenderad försändelse, men det finns då alltid en

osäkerhet om samtliga klagoberättigade varit kända för beslutsmyndigheten. Det kan till exempel finnas rättighetshavare som inte redovisats eller så kan fastighetsöverlåtelser ha skett under ärendets handläggning. Om kungörelsedelgivning inte tillämpas kan beslutet inte med säkerhet sägas vinna laga kraft. Kungörelsedelgivning är alltså en trygghet både för verksamhetsutövaren och för tillståndsmyndigheten.

Om ett beslut överklagas har regeringen möjlighet att på klagandens begäran meddela inhibition, vilket betyder att beslutet inte ska gälla i avvaktan på att det prövas. Om inhibition meddelas kan verksamheten inte påbörjas ens med markägarens medgivande förrän ärendet avgjorts slutligt.

Bestämmelserna i 24 kap 1 § miljöbalken om besluts rättskraft mot alla gäller inte för torvkoncessioner. Torvkoncessionen gäller för den koncessionen är ställd till. Om bestämmelser i en koncession står i konflikt med till exempel miljöbalken kan miljöbalkens bestämmelser inte åsidosättas.

5. Tillsyn

Projektgruppen har identifierat oklarheter inom ett flertal områden som berör tillsynen över energitorvtäkterna. Det handlar främst om vilka lagrum som är tillämpliga, och särskilt då i vilken utsträckning som miljöbalkens bestämmelser kan vara aktuella. Vidare har gruppen diskuterat ett antal tänkbara situationer och frågeställningar som kan uppkomma i samband med efterbehandlingen och tillsynen av pågående verksamhet.

5.1 Tillsynsansvar

I 36 § torvlagen anges att länsstyrelsen utövar tillsynen över undersökning och bearbetning som utförs enligt denna lag. Det saknas stöd i torvlagen för att överlåta tillsynen till en kommunal nämnd.

I miljöbalken behandlas inte tillsynsansvaret för torvtäkter med koncession. Dessa täkter är undantagna från tillstånds- och anmälningsskyldighet enligt miljöbalken vilket framgår av bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet. Bestämmelserna i punkt B10 – B11 i bilagan till förordningen om tillsyn enligt miljöbalken är därmed inte tillämpliga för torvtäkter med koncession. Det kan dock hävdas att punkt B12 i denna förordning omfattar energitorvtäkter, då dessa är ”ej tillståndsskyldiga täkter” enligt miljöbalken. Enligt punkt B12 är länsstyrelsen tillsynsmyndighet över icke tillståndsskyldiga täkter. Tillsyn enligt punkt B12 kan överlåtas till kommunen, vilket också ofta sker eftersom den bland annat reglerar samtliga ej anmälningsskyldiga husbehovstäkter.

Projektgruppens uppfattning är att länsstyrelsen är tillsynsmyndighet över all verksamhet som har prövats inom ramen för en koncession. Även om det skulle kunna tolkas så att den kommunala nämnden har ett tillsynsansvar enligt B12 (i de fall tillsynen enligt B12 överlåts) anser projektgruppen att koncessionsinnehavaren bara ska behöva vända sig till en tillsynsmyndighet. I de fall där den kommunala nämnden är tillsynsmyndighet, till exempel vid anmälningsskyldiga verksamheter som den kommunala nämnden fattat beslut om, så måste det emellertid finnas två tillsynsmyndigheter för verksamheten. Länsstyrelse och kommun måste då självfallet samarbeta i tillsynen av verksamheten.

5.2 Tillämpning av miljöbalken vid tillsyn

Tillämpningen av miljöbalken i samband med koncessionsprövningen behandlas tämligen ingående i regeringens proposition 1997/98:90. Med vissa undantag saknas däremot konkreta anvisningar för tillämpningen av miljöbalken vid operativ tillsyn. Regeringen fastslår dock i nämnda proposition att den som bedriver undersökning och bearbetning enligt torvlagen är skyldig att iaktta miljöbalken, exempelvis de allmänna hänsynsreglerna i andra kapitlet. Vidare konstaterar regeringen att det inte ska finnas hinder mot att ingripa med stöd av 2 kap 8 § miljöbalken i fall då verksamhetsutövaren inte fullföljer sina skyldigheter enligt 34 § torvlagen. Det är också möjligt att ingripa med stöd av bestämmelserna i 10 kap miljöbalken om förorenade områden.

Enligt 7 § torvlagen ska 5 kap 3 § miljöbalken tillämpas vid koncessionsprövning. Av denna föreskrift framgår att länsstyrelsen ska säkerställa att miljö kvalitetsnormerna (meddelade enligt 5 kap 1 § miljöbalken) uppfylls när man prövar tillåtlighet, meddelar föreskrifter eller utövar tillsyn.

I proposition 1997/98:90 avsnitt 14.1 angående torvlagens förhållande till miljöbalken anges att inga begränsningar införs i möjligheten att ingripa med stöd av miljöbalken. Det kan enligt projektgruppens mening förstås så att miljöbalken alltid kan tillämpas i den utsträckning som krävs för tillsynen av det enskilda objektet. Tillsynsåtgärder som inte har direkt stöd i villkor eller andra begränsningar i koncessionstillståndet får dock inte vara mer ingripande än nödvändigt och får inte begränsa tillståndet.

Pågående torvkoncessioner där beslut meddelades redan under 1980-talet kan ha väldigt olika omfattning och även inriktning med avseende på villkorskrivning med mera. Flertalet av dessa äldre koncessioner är beslutade långt innan torvlagen ändrades med avseende på tillämpningen av miljöbalken. De gamla koncessionsbesluten kan därför sakna villkor om hänsyn till miljö, natur och människors hälsa. I en del koncessioner hänvisas till beslut enligt miljöskyddslagen och naturvårdslagen eller så finns bilagda råd och anvisningar om miljöhänsyn. Inför tillsynsbesök är det därför nödvändigt att gå igenom samtliga gällande tillstånd och beslut för verksamheten. Projektgruppen har, utifrån material från Länsstyrelsen i Jämtland, sammanställt en checklista med punkter som är bra att tänka på innan, under och efter tillsynsbesök på tälten. Denna bifogas rapporten i bilaga 4.

Koncessioner som medgivits under senare år reglerar oftast alla moment i verksamheten med villkor om koncessionsinnehavarens skyldigheter. I en del fall sker dock successivt förändringar i verksamheten. Detta kan medföra att det under tillståndstiden tillkommer verksamheter som inte har reglerats i koncessionen, exempelvis plasthantering, uppställningsplatser för fordon, tankställen, kemikalieförvaring, avfallshantering, transporter, spillvatten från arbetsbodarna och liknande. Om dessa verksamheter bedömts anmälningspliktiga kan den kommunala nämnden ha fattat beslut om dem och är därmed också tillsynsmyndighet.

Torvlagen och miljöbalken gäller alltså parallellt, men det är beslut med villkor enligt torvlagen som sätter ramarna för och reglerar verksamheten i energitorvtäktena. Tillsyn bedrivs därför i första hand enligt 36-39 §§ torvlagen med utgångspunkt i vad som föreskrivs i koncessionstillståndet.

5.3 Egenkontroll och kontrollprogram

I 1 § förordning om verksamhetsutövers egenkontroll anges att bestämmelserna gäller för den som yrkesmässigt bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt 9 eller 11-14 kap miljöbalken. Eftersom koncession enligt torvlagen inte omfattas av sådan tillstånds- eller anmälningsplikt är egenkontrollförordningen inte tillämplig på energitorvtäkter med tillstånd enligt torvlagen.

Det är dock projektgruppens uppfattning att 26 kap 19 § miljöbalken är formulerad så att den får anses tillämplig på energitorvtäkterna. Enligt denna paragraf ska den som bedriver en verksamhet som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa, eller påverka miljön, fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Den som bedriver sådan verksamhet eller vidtar sådan åtgärd ska också genom egna undersökningar eller på annat sätt hålla sig underrättad om verksamhetens eller åtgärdens påverkan på miljön, och även lämna förslag till kontrollprogram eller förbättrande åtgärder till tillsynsmyndigheten, om tillsynsmyndigheten begär det.

Enligt 36 § torvlagen har länsstyrelsen möjlighet att begära in de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Det finns inget hinder mot att samma grunder för upprättande av kontrollprogram tillämpas för energitorvtäkterna som vid tillsynen över tillstånd enligt miljöbalken.

Länsstyrelsen kan i koncessionsvillkor ställa krav på att kontrollprogram för verksamheten ska upprättas. Om så inte har skett (när det gäller äldre tillstånd), och verksamhetsutövaren inte går med på att upprätta kontrollprogram, kan länsstyrelsen ställa sådana krav inom ramen för den löpande tillsynen.

Behov och omfattning av undersökningar och provtagning samt utformningen av kontrollprogrammet i övrigt får anpassas efter förhållandena i den enskilda tälkten. Dessa frågor bör tas upp och diskuteras med verksamhetsutövaren redan i samband med koncessionsprövningen. Kraven på undersökningar och provtagningar får inte vara mer omfattande än vad som kan anses skäligt.

5.4 Årsredovisning - miljörapport

Täkter för brytning av energitorv är inte tillståndspliktiga enligt miljöbalken och omfattas därför inte av balkens krav enligt 26 kap 20 § på årlig miljörapport. Därmed kan inte heller miljöstraffavgift tas ut för ej inkomna rapporter. Däremot kan länsstyrelsen föreskriva villkor om att koncessionsinnehavaren årligen ska lämna in en rapport i motsvarighet med miljöbalkens bestämmelser. Om detta inte finns inskrivet i villkor (äldre tillstånd) har tillsynsmyndigheten möjlighet att inom ramen för den löpande tillsynen begära in en årlig redovisning av verksamheten med stöd av 36 § lag om vissa torvfyndigheter.

Årsrapport för energitorvtäkter upprättas lämpligen med samma utgångspunkt som för miljörapporter enligt miljöbalken. Rapporten bör redovisa alla moment i verksamheten och ifall avvikelser eller störningar skett samt hur detta har åtgärdats, dokumenterats och följts upp. I årsrapporten ska även resultat från provtagningar redovisas med kommentarer till avvikelser eller störningar, åtgärder, dokumentation och uppföljning.

5.5 Produktionsuppgifter

Länsstyrelsen begär ofta in produktionsuppgifter från energitorvtäkterna i samband med att produktionsuppgifter tas in för täkter med tillstånd enligt miljöbalken. Produktionsuppgifter för en energitorvtäkt begärs in med stöd av 36 § torvlagen och då lämpligen i samband med den årliga redovisningen av verksamheten. Eftersom produktionsuppgifterna inte begärs in med stöd av förordning om täkter och anmälan för samråd kan inte heller miljöstraffavgift tas ut för ej inkomna produktionsuppgifter.

SGU begär också in produktionsuppgifter för energitorvtäkterna och sammanställer årligen landets produktion av energitorv.

5.6 Uttag för annat syfte än att producera energitorv

Förutsättningen för och huvudsyftet med beviljande av koncession enligt lagen om vissa torvfyndigheter är att torven ska nyttiggöras för energiändamål. Om verksamhetsutövaren har för avsikt att använda eller avyttra torven för andra ändamål ska täkten prövas enligt 9 kap miljöbalken.

Av 23 § torvlagen framgår att koncessionsinnehavaren får undersöka och bearbeta torv för annat syfte än att utvinna energi i den mån det behövs för att arbetet med att bryta energitorv ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Denne får även tillgodogöra sig bearbetad växttorv om inte markägaren, inom sex månader efter tillsägelse, hämtar torven och ersätter koncessionsinnehavaren för nedlagda kostnader. Med detta får förstås att exploitören har skyldighet att underrätta markägaren om det uppkommit torvöverskott som inte går att använda för energiändamål.

Tillsyn över undersökning och bearbetning av torv enligt 23 § torvlagen genomförs inom ramen för den övriga tillsynen över energitorvtäkten.

Enligt torvlagen (7 § sista stycket) får bearbetningskoncession meddelas endast om det görs sannolikt att fyndigheten kan tillgodogöras ekonomiskt. Länsstyrelsen bör därför i samband med koncessionsprövningen ställa krav på verksamhetsutövaren att visa underlag som bekräftar förutsättningarna för ekonomisk lönsamhet med den planerade energitorvbrytningen. I detta sammanhang bör man enligt projektgruppens uppfattning betrakta förekomst av torv som inte lämpar sig för energiändamål som ett kostnadskrävande produktionshinder om denna torv måste avlägsnas för att komma åt underliggande energitorv. Om det totalt sett handlar om uttag av stora mängder växttorv under en längre tid bör detta betraktas som ett fristående projekt i förhållande till en bearbetningskoncession. Växttorvproduktionen bör i så fall prövas i särskild ordning enligt 9 kap miljöbalken.

Denna fråga har enligt projektgruppens mening stor betydelse för rätts-säkerheten eftersom förutsättningarna för marktillträde och i vilken utsträckning hänsyn ska tas till markägarens intressen på avgörande sätt skiljer sig åt vid prövning av torvtäkt enligt torvlagen respektive miljöbalken.

5.7 Avgift för tillsyn

Enligt 2 kap FAPT ska avgift för provning och tillsyn betalas av den som bedriver miljöfarlig verksamhet med beteckning A eller B i bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet, eller har tillstånd till annan miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap 6 § 2:a eller 3:e stycket i miljöbalken. Energitorvtäkterna är visserligen per definition miljöfarlig verksamhet (se 5.1) men de uppfyller inte någon av dessa förutsättningar så som de är formulerade i förordningen.

Enligt 3 § avgiftsförordningen får en myndighet ta ut avgifter för varor och tjänster som den tillhandahåller bara om det följer av en lag eller förordning eller av ett särskilt beslut av regeringen. I torvlagen och förordningen om vissa torvfyndigheter finns inte föreskrivet om möjlighet för länsstyrelsen att debitera avgift för tillsynen. Alltså följer att det är staten som får stå för dessa kostnader.

5.8 Villkorsbrott, miljöbrott och åtalsanmälan

5.8.1 Föreläggande

I 39 § torvlagen föreskrivs att länsstyrelsen får förelägga en koncessionsinnehavare att fullgöra sina skyldigheter enligt villkor i koncessionen. Förelägganden kan också meddelas om någon inte uppfyller de krav på efterbehandling som gäller när täkten avslutas samt om koncessionsinnehavaren inte lämnar de uppgifter och handlingar som krävs av honom/henne. Samtliga förelägganden kan förenas med vite.

5.8.2 Återkallande av tillstånd

När en koncessionsinnehavare inte fullgör sina skyldigheter enligt föreskrivna villkor kan koncessionen återkallas med stöd av 17 § torvlagen.

5.8.3 Åtalsanmälan

Straffsanktion enligt torvlagen finns dels för den som påbörjar undersökningsarbete utan att ha ställt säkerhet för skada och intrång och dels den som bearbetar en torvfyndighet utan koncession. Även vissa fall av oriktigt eller uteblivet uppgiftslämnande är straffbart.

Brott mot koncessionsvillkor är inte straffsanktionerade. Enbart om verksamhetsutövaren genom villkorsöverträdelse eller på annat sätt gör sig skyldig till miljöbrott enligt 29 kap 1 § miljöbalken har länsstyrelsen skyldighet, enligt 26 kap 2 § miljöbalken, att anmäla överträdelsen till polis eller åklagarmyndigheten. Observera att överträdelse av koncessionsvillkor inte kan åtalsanmälas enligt 29 kap 4 § 2 p miljöbalken, då denna paragraf enbart gäller villkor meddelade med stöd av balken.

5.9 Tillsyn över pågående verksamhet

Inom verksamhetsområdet för en energitorvtäkt förekommer ett antal olika verksamheter och arbetsmoment som kan bli föremål för tillsyn. I detta avsnitt diskuteras ett urval av sådana situationer. Projektgruppen har, utifrån material från Länsstyrelsen i Örebro, sammanställt en checklista med punkter som kan

vara bra att tänka på under tillsynsbesöket av en täkt under pågående brytning, denna finns i bilaga 5.

5.9.1 Vattenprovtagning

Val av provtagningsmetoder och mätparametrar är beroende på förut-sättningarna i den enskilda torvtäkten. Redan i ansökningshandlingarna inför koncessionsprövningen bör länsstyrelsen ställa krav på att exploatören redogör för analysresultat som visar torvens innehåll av metaller, svavel och annat som erfarenhetsmässigt kan medföra allvarlig miljöpåverkan, gärna med ett sakkunnigutlåtande som utvärderar mätresultaten. Även den vattenkemiska och vattenbiologiska statusen för det berörda koncessionsområdet bör redovisas i ansökan. Med utgångspunkt i detta kan man redan i detta skede ta ställning till vilka enskilda parametrar som det finns anledning att följa upp under koncessionstiden.

Parametrar som kan vara av intresse och som många gånger förekommer i befintliga kontrollprogram är totalkväve (mg/l), totalfosfor (mg/l), pH, alkalinitet (HCO_3 mekv/l), konduktivitet (mS/m), COD mg/l (kemisk syreförbrukning) samt suspenderat material (mg/l). Andra parametrar som kan vara av intresse att undersöka är syrehalt, syremättnad, grumlighet, färgtal och olika metaller. För att provtagningarna ska kunna jämföras och utvärderas måste de korrelera till aktuella vattenflöden genom flödesmätningar eller flödesberäkningar.

Antal mätillfällen och tidpunkter för provtagningar får bestämmas utifrån förhållandena i och kring den enskilda täkten. En rekommendation är att det, åtminstone inledningsvis, genomförs mätningar 3-4 gånger per år. En av dessa provtagningar bör genomföras under högvattenssäsong. Provtagningspunkter bör placeras vid utloppet från sedimenteringsdammarna och i recipienten. En provtagningspunkt måste även finnas uppströms täktområdet så att det går att jämföra resultaten från provtagningarna med ett referensvärde.

Provtagning bör utföras av certifierad personal eller motsvarande. Kemiska analyser ska utföras av ackrediterat laboratorium. Genomförda mätningar och provtagningar redovisas till länsstyrelsen i en kommenterad sammanställning.

I samband med utvärderingen av resultaten får länsstyrelsen ta ställning till om det finns skäl att kräva konkreta åtgärder i verksamheten eller om det finns anledning att ändra mätfrekvens, lägga till eller ta bort mätparametrar eller i övrigt justera kontrollprogram avseende övervakningen av påverkan på vattenmiljön.

Om det förekommer samordnat recipientkontrollprogram som berör den aktuella platsen kan vattenprovtagningen på täkten med fördel samordnas med detta. Hänsyn ska även tas till vad som följer av till exempel vattendirektivet.

5.9.2 Sedimenteringsdammar

Sedimenteringsdammar har till syfte att samla upp suspenderat material som uppkommer i samband med torvproduktionen. Dammarnas utformning bör

bestämmas utifrån storleken på täkten, avrinningsområdets areal och i vilken produktionsfas täkten är.

Det avgörande för en lämplig utformning är att vattnets flödeshastighet minskar så mycket att löst material hinner sedimentera och inte heller kan spolats ut ur dammen. Genom att seriekoppla dammar kan risken minimeras för att löst material sprids vidare i samband med rensningar och höga vattenflöden.

De flesta sedimenteringsdammar har dimensionerats för en ybelastning av 1 hektar produktionsyta per 5 m² bassängyta vid stycketorvsbrytning och 10 m² bassängyta per hektar vid frästorvsbrytning. Vattendjupet i bassängen bör vara minst 2 meter (Arnell & Valmila, 2006). Dammens längd bör vara minst sex gånger bredden (Varila et.al, 1991) och försedd med erosionssäkrat bräddavlopp. Översyn av sedimenteringsdammar ska ske regelbundet. Rensning ska ske då behov föreligger.

Dämpskärmar

Dämpskärmar sätts upp i inloppet av en sedimenteringsdamm för att sprida vattenflödet och därigenom få ned vattenhastigheten i dammen. En dämpskärm kan vara utformad på många olika sätt och kan vara av väv, plast eller annat material. En dämpskärm av väv eller tyg kan även medverka till att filtrera det ingående vattnet. Nackdelen med dessa är dock att de snabbt sätts igen och lätt går sönder.

Bild 2. Exempel på dämpskärm av trä. Foto: Länsstyrelsen i Jämtlands län

Ytlänsar

Syftet med en ytläns är att bromsa upp material som ligger på ytan. Ytlänsen har oftast en flytande övre del med ett underhängande stycke. Ytlänsar ska täcka hela bassängen eller dikets bredd samt vara rörliga i höjdlid. Rörlighet i höjdlid ordnas genom att pålar slås ner i bassängen/dikets kant och länsarna

sitter fast med ringar runt pålen. Pålen måste naturligtvis vara minst lika hög som diket/bassängen.

Bild 3. Ytläns med dämpskärm av textil. Foto: Länsstyrelsen i Jämtlands län

Ytlänsar kan med fördel placeras både i kransdikena till tåkten och i sedimenteringsdammarna. Det är mycket viktigt att materialet som samlas vid länsarna regelbundet rensas bort.

Munkar/ståndare/överfall/utlopp

Utloppet i ett tegdike eller sedimenteringsdamm utgörs ofta av olika former av rör eller brunnar. Ett ståndarrör är i allmänhet ett rör som sticker upp och bildar ett bräddavlopp. Rörets höjd bestämmer vilken lägsta nivå som vattennivån kommer att ligga på. Alltför smala rör kan medföra att material fastnar i rören.

En reglerbrunn eller så kallad munk är en grövre brunn där överfallet inne i brunnen kan justeras till den nivå man önskar, se bild 4. Principen är den samma som för ståndarröret där nivån på munken bestämmer vattennivån i dammen. Utloppsrör och bräddavlopp bör dimensioneras och utformas med hänsyn till de flöden som förekommer.

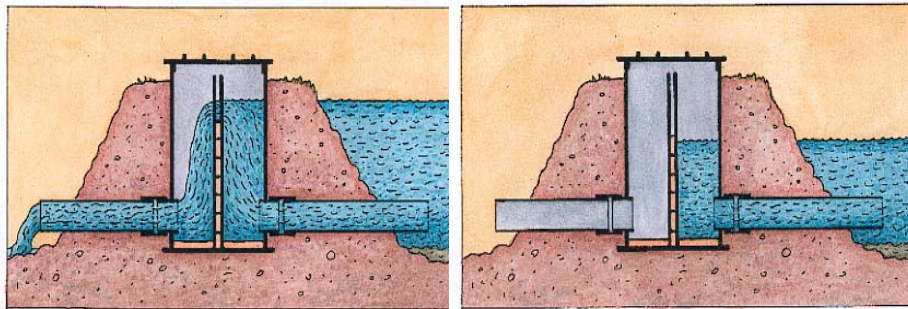

Bild 4. Exempel på principen hos en reglerbrunn, s.k. munk. Illustration: Uponor Infrastruktur

I den nedre delen av ett dike eller damm kan ett överfall placeras. Ett enkelt överfall fås genom att en plåt som täcker hela dammens brädd sätts ner i dammen. Övre kanten på plåten ligger i höjd med normal/önskad vattennivå. Överfallet har till uppgift att dämpa hastigheten på utgående vatten samt bibehålla djupet i sedimenteringsdammen. Ett Thompsonöverfall är ett överfall med en v-formad öppning, där öppningens vinkel är känd. Detta används när man vill veta hur mycket vatten som rinner i till exempel ett dike. Genom att mäta avståndet från den v-formade spetsens underkant till vattennivån, får man ett mått på vattenflödet.

Bild 5. Ett horisontellt överfall i nederdel av en sedimenteringsbassäng. Foto: Kjell Gustafsson, Södra Skogsenergi

Översilningsytor

En översilningsyta är en vegetationsbevuxen yta som vattnet får strömma över för att bromsa hastigheten på vattnet samt fånga upp lösa partiklar.

Exempel på utformning av sedimenteringsdamm

Förslag till utförande är en damm med en skärm strax efter inloppet som fördelar vattenströmmen in i dammen och minskar hastigheten. Problem med skärmen är att den ofta slammar igen. I borte delen av dammen anläggs en ytläns som bromsar upp det ytliggande materialet. I utloppet anläggs bräddavlopp, så kallad munk, vilken avleder vattnet från dammen. Fördelen med denna är att vattnet hålls relativt stabilt i dammen och att det möjliggör rensningar i dammen vid lågvatten utan risk för att kvarvarande löst material förs vidare. En nackdel är att utformningen fordrar löpande underhåll. Om utloppet kan kombineras med en översilningssträcka där det utgående vattnet får rinna över vegetation sker ytterligare en uppsamling av löst sediment.

Rensning av sedimenteringsdammarna ska ske vid behov men minst en gång per år och då under lågvattenssäsong (nederbördsfri period). Helst bör dammen rensas före förväntade höga flöden som vår- och höstflöden.

Rekommendationerna för rensning av dammar är olika. Vissa menar att sedimenteringsdammarna ska rensas då vattendjupet är mindre än 0,75 meter, andra när vattendjupet understiger 0,5 meter på någon punkt. Ytor för uppläggning av rensade sediment från dammarna bör finnas inom området och då inte i närheten av utloppsdiken eller andra vattendrag.

Bild 6. Exempel på sedimenteringsdamm med ytläns. Foto: Länsstyrelsen i Jämtlands län

5.9.3 Diken

Vid grävning av breda och djupa diken över längre sträckor bör av säkerhetsskäl avsläntningar av dikeskanterna göras med jämna mellanrum för att möjliggöra för vilt och människor att ta sig upp ur diken. Även enkla broar kan anläggas vid bredare och djupare diken för allmänheten samt för att kunna transportera ut avskjutet vilt.

5.9.4 Stackplatser och damning

Lång tids torka under sommaren ger bra produktionsförhållanden, men vid kraftig vind innebär att det också att det dammar starkt. Många verksamhetsutövare avbryter självmant arbetet vid kraftig vind för att minska damningen. Om så inte är fallet kan det finnas skäl att ställa krav på sådan hänsyn. Detta kan eventuellt även regleras genom villkor i koncessionsbeslutet.

Stackplatser bör naturligtvis placeras så att man minimerar risken för dammspridning till kringliggande bostadsområden. Det går även att minimera damningen genom att anlägga mindre stackar eller lämna kvar vegetationsridåer ute på takten.

Vad gäller mätning av damm refereras det ibland till en undersökning som gjordes vid Blackfärds mossen i Örebro län 1990, IVL-Rapport L90/229, Dammspridning från Blackfärds mossen, 20:e september 1990. Denna undersökning bedöms emellertid vara delvis bristfällig eftersom den genomförda stoftprovtagningen inte kunde korreleras till detaljerade uppgifter om i vilket område insamling av torv hade skett. Rapporten är numera också något föråldrad. I den mån man i nya ansökningar hänvisar till denna referens finns alltså anledning att ställa krav på nya, bättre undersökningar.

Bild 7. Strängläggning och stackning av frästörv. Foto: Kjell Gustafsson, Södra Skogsenergi

5.9.5 Bullermätning och bullerskydd

I samband med torvbrytning uppstår buller från maskinutrustning vid olika arbetsmoment och vid lastning och transporter av torven. För buller gäller riktvärden enligt ”Externt industribuller – allmänna råd (SNV RR 1978:5 rev. 1983)”. I rapporten anges olika riktvärden för nya respektive redan etablerade verksamheter. För annan täktverksamhet än torvtäkt tillämpas som praxis de lägre bullervärdena, det vill säga för nyetablering av industri. När det gäller torvtäkterna finns ingen sådan praxis utarbetad, och det får enligt projektgruppens uppfattning avgöras i respektive enskilt fall vilka värden man tillämpar. Länsstyrelsen bör vid behov ställa krav på att en bullerberäkning genomförs och redovisas i ansökan om koncession.

Utformning av skydd kring bullrande arbetsmoment, såsom blåsing av maskiner, ska användas och finnas dokumenterat i ansökningshandlingarna. I samband med tillsynen ska verksamhetsutövaren kunna visa att avskärmningarna är tillräckliga och att placeringen är lämplig.

Eftersom torvproduktion endast kan ske sommartid och dessutom är starkt väderberoende är det viktigt att det förs en dialog mellan verksamhetsutövare, tillsynsmyndighet och närboende om förutsättningarna som råder. Det går ofta att med tämligen enkla medel öka hänsynstagandet till kringboende. Man bör till exempel sträva mot att planera produktionen så att starkt bullrande arbetsmoment i första hand utförs dagtid och körningar nattetid på produktionsytorna kan planeras för att undvika att komma nära bostäder.

5.9.6 Brandsäkerhet

Det föreligger alltid en viss risk för uppkomst av brand på torvtäkter i samband med produktionen, till exempel på grund av gnistbildning från maskinerna i samband med att fräsaggregat slår i stenar. Brand kan även uppkomma genom självantändning av material som lagts i stack. Förutom avsevärda ekonomiska konsekvenser för verksamhetsutövaren kan även miljökonsekvenserna vid bränder bli mycket stora för omgivningarna.

Risken för damning och brand är störst vid produktion av frästorv, varför fräsning bör avbrytas redan vid vindhastighet på 8 m/s. Inga produktionsarbeten överhuvudtaget bör förekomma vid torr väderlek då vindstyrkan överstiger 11 m/s.

I samband med stackläggning av frästorv föreligger risk för självantändning i torvstacken om det stackade materialet har för hög fuktighet. I stacken sker en viss nedbrytning som alstrar värme. Vid högre fukthalt i torven accelererar denna nedbrytningsprocess, och värmeutvecklingen kan bli så kraftig att det leder till att materialet självantänder. Bränder i torvstackar kan motverkas genom att materialet packas hårt och täcks med plast för att förhindra syre att komma in i stacken. Grunden för att undvika värmebildning och självantändning är att inte lägga torv med markant olika fukthalt i samma stack. Läger man blöt torv för sig och torr torv för sig minskar risken för värmebildning avsevärt (enligt remissvar från Svenska Torvproducenterna).

Runt tälten ska det finnas branddammar med strategisk placering vid uppsamlingsplatser för torven. Det bör ställas krav på att personalen utbildas, att regelbunden kontroll av utrustning sker och att produktionen anpassas till rådande väderleksförhållanden. Vidare bör det ställas krav på bland annat skydds- och släckningsutrustning och bevakning. En brandskyddsplan bör upprättas i samråd med räddningstjänsten, vilken är tillsynsmyndighet enligt lag om skydd mot olyckor. En brandskyddsplan bör rimligen finnas med i kontrollprogrammet.

5.9.7 Bränsle, petroleumprodukter och avfall

Vid förvaring och hantering av petroleumprodukter eller andra ämnen som är skadliga för vatten och mark ska skyddsåtgärder vidtas som effektivt förhindrar

förorening. Lagring och hantering ska ske på en plats som är anpassad för ändamålet.

Lagring av drivmedel ska ske i godkända cisterner. Miljöfarliga produkter, som till exempel motor- och hydraulolja, smörjfetter, rostlösare ska förvaras i täta behållare. Lagring av behållare med miljöfarliga produkter och cisterner med drivmedel ska ske på ogenomsläpplig invallad yta under tak eller i tätt utrymme med invallning, till exempel en container. Utrymmet bör vara låst. Invallningen ska ha en uppsamlingsvolym som minst motsvarar den största behållarens volym plus tio procent av övriga behållares samlade volym. Platsen för kemikaliehanteringen bör ha påkörningsskydd samt placeras så att risken för påkörning minimeras.

All hantering av petroleumprodukter och uppställning av fordon ska ske på ogenomsläpplig avloppslös yta. Skyddsåtgärder i samband med tankning av fordon, såsom hårdgjorda ytor, skyddsplåt, skyddsduk, ska krävas av verksamhetsutövaren. Att ha en asfalterad yta som hanterings- och uppställningsplats är inte att rekommendera då diesel bryter ner och på sikt tränger igenom asfalt.

Haverier på exempelvis hydraulslangar som medför utsläpp av petroleumprodukter kräver saneringsutrustning. Det kan finnas skäl att kräva användning av nedbrytbara oljor och smörjfetter. Det finns länsstyrelser som angett detta i villkoren.

Det bör även tillses att inga diken, bäckar eller liknande finns i närheten där ett eventuellt spill eller läckage kan ledas. Om detta inte är möjligt eller ekonomiskt skäligt kan som alternativ en skyddsduk grävas ned i marken.

Avfall och farligt avfall bör förvaras under tak på hårdgjord yta tills hämtning sker av godkänd transportör. Plastavfall från täckning av torvstackar bör omhändertas och lagras på sådant sätt att det inte kan blåsa iväg vid kraftig vind.

Exempel: En torvproducent har löst frågan om förvaring av bränslen och oljor genom att bygga in en bränslecistern i en container, se bild 8. Containern har sedan försetts med ett spillskydd som förhindrar eventuellt läckage från att rinna ut. I containern finns även plats för oljor och oljehaltigt avfall, till exempel oljefilter. Containern kan låsas och lätt fraktas bort, vilket medför en smidig hantering och risken för läckage eller sabotage/stöld minskar.

Bild 8. Så kallad miljöcontainer med bränslecistern, oljor och avfallsbehållare. Foto: Härjedalens Miljöbränsle AB

5.9.8 Allemansrätten

Allemansrätten gäller inte inom koncessionsområde. Informations-/varnings-skyltar till allmänheten om detta bör sättas upp vid infarter till området.

5.10 Tillsyn - efterbehandling

5.10.1 Ansvarsfrågor

När koncessionen upphör ska koncessionsinnehavaren enligt 34 § torvlagen ta bort fasta anläggningar och återställa området i den omfattning som är motiverad från allmän och/eller enskild synpunkt. Om skyldighet att efterbehandla inte har reglerats i koncessionen ska frågan prövas av länsstyrelsen i samband med att koncessionen upphör.

När täkten är avslutad och efterbehandlingen godkänts av länsstyrelsen övergår ansvaret för området och dess skötsel till markägaren. Koncessionsinnehavaren kan inte själv avsäga sig det ansvar som är kopplat till koncessionen. Detta kan endast göras av länsstyrelsen då den tar beslut att upphäva koncessionen och/eller godkänner efterbehandlingen.

Skulle det finnas föroreningar kvar, så som utsläpp av olja eller liknande som kan innebära föroreningsskada eller allvarlig miljöskada enligt 10 kap 1 § miljöbalken, är verksamhetsutövaren ansvarig för utredning, efterbehandling och andra åtgärder som kan krävas för att avhjälpa skadan (2 kap 8 § och 10 kap 2 § miljöbalken).

5.10.2 Säkerhetsaspekter

I samband med att täktverksamheten upphör och efterbehandlingsåtgärder blir aktuella bör täktområdet ses över med avseende på eventuella säkerhetsrisker, så att inte diken, dammar, maskindelar eller annat lämnas kvar som kan utgöra fara eller olägenhet för människor eller djur som vistas i området. Om det i samband med efterbehandling blir aktuellt att vissa anläggningsdelar ändå ska lämnas kvar eller t.o.m. nyanläggas, bör dessa utformas så de blir "underhållsfria" eftersom ansvaret vad gäller underhåll av sådana anläggningar kan bli svårbedömt.

5.10.3 Andra verksamheter inom koncessionsområdet

Om annan verksamhet än torvtäkt varaktigt avses bedrivas inom efterbehandlad del av koncessionsområdet bör länsstyrelsen överväga att upphäva koncessionen för detta område.

5.10.4 Länsstyrelsen och markägaren/exploatören är inte överens

Efterbehandlingen utgör en del av koncessionen som bör prövas av länsstyrelsen och det är länsstyrelsen som avgör inriktning och omfattning på efterbehandlingen. Om efterbehandlingsåtgärder inte bestämts i villkor ska frågan prövas enligt 34 § andra stycket torvlagen.

Så som den befintliga lagstiftningen är utformad jämsställs torv för energiändamål med koncessionsmineral på så sätt att markägaren inte råder över resursen. Anledningen till att det är på detta sätt är att det anses vara ett angeläget allmänt intresse att utvinning kommer till stånd. När verksamheten upphör återgår rådigheten över marken till markägaren och frågan som kan ställas då är vilka krav denna/e kan ha på hur täktområdet efterbehandlas.

Om hänsyn ska tas till markägarens intressen så är frågan vad som är rimlig omfattning. Länsstyrelsens skyldighet att som tillsynsmyndighet se till att området efterbehandlas bör endast utgå från allmänna miljö- och naturvårdsmässiga aspekter. Markägaren har möjlighet att träffa avtal med exploatören om åtgärder som går längre än så. Länsstyrelsen har inte något ansvar för att se till att sådana överenskommelser uppfylls. Villkor eller åtaganden som i första hand utgår från att tillvarata markägarens intresse bör undvikas i beslutet. Det saknas i nuläget praxis om hur stor hänsyn som ska tas till markägarens önskemål vid efterbehandling.

En tänkbar modell kan vara att man gör en beräkning av det berörda markområdets ”produktionsvärde” i det skede när marken ”tas över” genom länsstyrelsens beslut om koncession. Man kan sedan resonera som så att markägarens rättmätiga krav på staten och exploatören angående efterbehandlingens omfattning och karaktär inte ska kunna vara mer omfattande än vad som motsvarar en återgång till markens ursprungliga produktionsvärde. Utöver detta kan man naturligtvis tillmötesgå markägaren om det är gynnsamt från allmän synpunkt och om exploatören är villig att ta på sig eventuella kostnader för detta.

Efterbehandlingsplanerna ska utformas så att framtida underhåll blir minimalt om inte staten är beredd att gå in och bära det ekonomiska ansvaret genom reservatsbildning eller motsvarande. Om marken lämnas med en anläggning som markägaren inte vill ha eller ansvara för måste frågan om ersättning till markägaren tas upp i fastighetsdomstol eller miljödomstol (vattenanläggningar).

5.10.5 Exploatören kommer inte igång med efterbehandlingen

Här är det inte så stor skillnad mot hur man hanterar en sådan situation när det gäller andra typer av täkter. Om man trots uppmaningar inte kan förmå exploatören att genomföra efterbehandlingen får man övergå till förelägganden,

eventuellt viteskopplade om så skulle behövas. I sista hand får man överväga att ta säkerheten i anspråk och upphandla arbetet.

5.10.6 Ny efterbehandlingsplan om koncessionen löpt ut

Krav på ny plan eller förändringar i den planerade efterbehandlingen måste ställas under koncessionstiden. Det är tveksamt om det finns möjligheter att ställa krav på ändrad efterbehandling efter att koncessionen upphört att gälla.

5.10.7 Lansspråktagande av säkerhet

Om verksamhetsutövaren av någon anledning, till exempel konkurs, inte kan fullfölja sina skyldigheter att efterbehandla täktområdet kan det bli aktuellt för länsstyrelsen att ta säkerheten i anspråk. Länsstyrelsen skriver då till banken och begär att få ta säkerheten i anspråk. Man anger vilket konto, lämpligen ett räntebärande konto (tala med ekonomiansvariga på länsstyrelsen), där banken ska sätta in pengarna. Sedan upphandlar man de efterbehandlingsåtgärder som behöver genomföras. Om det blir pengar kvar så ska de återbetalas till den som ställt säkerheten.

5.10.8 Val av efterbehandlingsmetoder

På 1980-talet ansågs Sverige ha virkesbrist och att återbeskoga markerna bedömdes som viktigt. Skogsplantering är därför den dominerande efterbehandlingsmetoden i äldre torvkoncessioner. I dagsläget har fokus flyttats över på utarmningen av den biologiska mångfalden i landskapet som skett på grund av bland annat dikningar och sjösänkningar. Om det var lång tid sedan en efterbehandlingsplan antogs kan det alltså vara nödvändigt att fundera över på om den fortfarande är relevant eller behöver omarbetas.

Genom val av efterbehandlingsmetoder som återskapar våtmarker går det att bidra till att förstärka förutsättningarna för en större biologisk mångfald. I samma syfte är det klokt att vid planeringen av efterbehandlingen utgå från naturvärden som tillskapats genom täktverksamheten.

Det man måste tänka på är naturligtvis om efterbehandlingen innefattar underhållskrävande vattenanläggningar eller något annat som på sikt kan innebära kostnader för markägaren. Länsstyrelsen kan inte, med motiveringen att det är av intresse för det allmänna, besluta om efterbehandlingsmetoder som medför framtida kostnader för markägaren.

5.11 Efterbehandlingsmetoder

I samband med att efterbehandlingen avslutas upphör brytningsföretagets ansvar för området (med vissa undantag) och området återgår till markägarna. Vilka efterbehandlingsåtgärder som ska genomföras bestäms i stora drag i samband med koncessionsprövning. Detaljerna och eventuell ny information som påverkar val av efterbehandling kan beslutas i samband med att efterbehandlingsplanen kommer in eller koncessionen börjar lida mot sitt slut.

5.11.1 Vatten/våtmarker

Om efterbehandlingen innefattar anläggning av våtmarker, iordningställande av vattenanläggningar eller bibehållande av markavvattningsfunktion i diken som

beslutats enligt koncessionen, är det viktigt att detta förankras med berörda parter så tidigt som möjligt. Ansökan med eventuella villkor för efterbehandling samt respektive täkts specifika egenskaper måste vägas ihop för en optimal efterbehandling.

När torvkoncessionerna upphör, så upphör även tillståndet till de mark-avvattningsåtgärder och andra vattenverksamheter som utförts för att torven skulle kunna brytas. Om inget annat har skrivits in i beslutet angående efterbehandlingsåtgärder, ska dessa verksamheter därefter upphöra och diken läggas igen. I koncessionsbesluten kan det vara lämpligt att upplysa om detta.

Att lägga igen diken i samband med att koncessionen upphör fordrar i regel ingen prövning enligt 11 kap miljöbalken då detta är en del av efterbehandlingen som eventuellt konsekvensbedömts i koncessionen. Annars gäller enligt 34 § torvlagen att i den mån skyldighet att vidta sådana åtgärder inte har bestämts genom villkor i koncessionen, ska frågan prövas av länsstyrelsen i samband med att koncessionen upphör.

Om markägaren vill ha kvar diken efter det att koncessionen upphört, behövs ett nytt markavvattningstillstånd sökas av denne och underhållsskyldigheten överförs till markägaren, vilket införs i fastighetsregistret.

Om länsstyrelsen önskar tillskapa en våtmark görs detta enklast om befintliga diken med mera läggs igen och naturen får ha sin gång. Markägaren har inte så mycket att säga till om, då han får tillbaka förfogande rätten till marken. Någon särskild prövning eller liknande för detta behövs då troligen inte, då förväntningar om till exempel skogsplantering inte utgör grund för skadeståndstalan. Markägaren har dock då alltid möjligheten att ansöka om tillstånd till markavvattning. Om däremot länsstyrelsen önskar ha kvar våtmarken måste troligen länsstyrelsen inrätta naturreservat eller liknande för att kunna begränsa markägarens förfogande över området. Om tillskapandet av en våtmark fordrar någon form av anläggning, är det oklart hur detta bör ske om det utförs i strid med markägarens vilja.

Underhållsansvaret för en vattenanläggning kvarstår så länge anläggningen finns kvar. Det är den som äger anläggningen som har underhållsansvaret. Av 11 kap 17 § miljöbalken följer att om anläggningen utförts med stöd av särskild rättighet på annans mark, och äganderätten för anläggningen övergått till markägaren till följd av att rättigheten upphört, kvarstår underhållsskyldigheten på den som uppförde dammen. Enligt 11 kap 19 § miljöbalken ska tillstånd till utrivning av en vattenanläggning alltid medges. Först då försvinner även underhållsansvaret för vattenanläggningen. Detta medför att en markägare inte kan påföras ett underhållsansvar mot dennes vilja för en anläggning som denne inte har någon nytta av, om inte detta särskilt har reglerats vid domstol i samband med till exempel markavvattningsförrättning.

I sådana fall där länsstyrelsen ämnar tillskapa en våtmark för den allmänna naturvården genom till exempel en damminvallning måste tillstånd till anläggningen sökas vid miljödomstol och underhållsskyldigheten överförs till

länsstyrelsen eller annan representant för det allmänna samt samtidigt reglera ersättnings- och skadeståndsanspråk.

Hur upprätthålls god kvalitet på anlagda våtmarker/viltvatten?

Där våtmarker anlagts får man ofta en mycket god näringsstatus de första åren med en stor nyetablering av arter. Därefter sjunker våtmarkens produktivitet och antalet arter minskar. Detta är normalt vid anläggande av alla typer av våtmarker, men kan bli extra tydligt vid de våtmarker som skapas genom efterbehandling eftersom de inte är naturreservat och skötseln endast åligger markägaren. Markägaren har ofta begränsade ekonomiska resurser och bolaget som iordningsställt marken har inget ansvar för skötsel efter genomförd efterbehandling. Skötseln kan därmed bli lidande och våtmarken försämras successivt.

5.11.2 Skog

Ett alternativ till efterbehandlig är att beskoga området efter avslutad täktverksamhet. Detta är en efterbehandlingsmetod som många markägare vill ha till stånd. För att lyckas med en beskogning krävs oftast att området avvattnas även efter efterbehandlingen. Detta måste tas i beaktning och prövas i särskild ordning. Ett flertal odlingsförsök med olika grödor har visat att det går att odla på en avslutad torvtäkt. Såväl vanliga jordbruksgrödor, energigräs, energiskog som traditionellt skogsbruk kan bedrivas, men det krävs att det i de allra flesta fall tillförs näringsämnen. Återföring av biobränsleaska kan tillföra en del av de saknade näringsämnena.

Krävs tillförsel av vissa näringsämnen för lyckad återbeskogning av täktområdet?

När skog planteras efter avslutad täkt krävs ofta gödsling. De studier som genomförts visar att tillförsel av i första hand kalium och fosfor är nödvändiga för att lyckas med återbeskogning av ett torvtäktsområde. Genom att återföra den aska som bildas vid förbränning av trädgrenar och trädtoppar (GROT) kan skogstillväxten höjas avsevärt.

Det har visats i produktionsstudie i Värmland att plantering med tall i kombination med punkt gödsling (200 g PK/planta) på en avslutad torvtäkt resulterat i en ungskog vars produktion indikerar att bördigheten hos den tillskapade skogsmarken är cirka 40 procent högre än medelboniteten i de undersökta skogarna. En slutsats från studien är därigenom att efterbehandlingsalternativet beskogning kan ge ny skogsmark med hög produktionsförmåga och kan betraktas som en mycket effektiv markanvändning (Lehto, B. 2005).

Aska kan betraktas som en resurs som bör återföras till skog och myr för att kretsloppet ska fullbordas. Om tillåtna gränsvärden för ifrågasatta askbeståndsdelar inte överskrids kan torvaska såväl som träaska bli godkända för återföring. Försök har gjorts där torvaska använts som gödselmedel vid odling av energiskog på torvmark samt vid odling av korn och potatis på jordbruksmark. Resultaten har visat att tillförseln av torvaska gett positiva effekter på tillväxten. Både torv- och vedaska ökar fosforhalten i marken, däremot påverkas

inte kvävehalten. Generellt sett ger torvaska en lägre ökning av metallhalter i marken jämfört med aska från ved. (Statens Energimyndighet och SCB, 2001)

Bild 9. Granplantor på torvtäkt ett år respektive 17 år efter återföring av aska och plantering. Foto: Länsstyrelsen i Kronoberg och Kjell Gustafsson, Södra Skogsenergi

5.11.3 Annan markanvändning

Efterbehandling kan ske genom att området iordningställs för odling eller så kan golfbanor, biltestområde med mera anläggas. I samband med val av efterbehandling måste alltid lämpligheten av efterbehandlingsmetod bedömas och i vissa fall måste framtida användning av området prövas i särskild ordning. Av ett förslag till efterbehandlingsplan ska det framgå vilka prövningar som krävs för att genomföra planen. Innan planen antas ska sådana prövningar vara genomförda och godkända.

5.11.4 Slutbesiktning

Slutbesiktningen är egentligen bara den avslutande fasen av efterbehandlingsarbetet. Detta arbete påbörjas genom att man fastställer en efterbehandlingsplan som verksamhetsutövaren förbinds att genomföra. I denna process är det lämpligt att inbegripa de myndigheter (i första hand den kommunala miljönämnden) och de enskilda som kan vara berörda. Det kan i många fall även vara aktuellt att involvera lokala miljöorganisationer.

Allt eftersom efterbehandlingsarbetet fortskrider bör länsstyrelsen ha löpande kontakter med exploitören för att försäkra sig om att man följer efterbehandlingsplanen och eventuella villkor i koncessionen rörande efterbehandlingen.

Det är mest tidseffektivt att avvakta med att bestämma tidpunkten för den formella slutbesiktningen tills alla är överens om och verksamhetsutövaren har genomfört de åtgärder som krävs. Vid slutbesiktningen kan det då räcka med att länsstyrelsen och verksamhetsutövaren deltar.

Ordlista

Bearbetningskoncession	Ger innehavaren ensamrätt att bryta och tillgodogöra sig materialet ett bestämt område som avgränsats på grundval av en påvisad fyndighets sträckning och läge. Koncessionen gäller normalt i 25 år. Se även undersökningskoncession
Bräddavlopp	Definieras i rapporten som anordning, vilken möjliggör en avlastning av t.ex. diken, bassånger eller ledningar. Det bräddade vattnet avleds till recipient när tillrinningen är större än anläggningens t.ex. sedimenteringsdammens kapacitet. Se även <i>munk</i> respektive <i>överfall</i> .
Dämpskärm	Vertikal skärm av tyg, eller metall som sätts vid inloppet till en damm eller ett dike för att minska flödet på vattnet. Se sidan 25 i rapporten.
Energitorv	Torv som skördats för energiproduktion.
Frästorv	Torv som skördats med hjälp av en fräsmaskin och därför fått finfördelad form.
HAKU-metoden	Mobila bandtransportörer (15 m) lyfter och lastar torven i vagnar som framförs på samma teg som bandtransportören. Traktorlassen töms på stora lagerstackar, i regel på fast mark, för vidare transport med lastbil.
Humifiering	Partiell nedbrytning av organisk substans i marken.
Kantdike/Kransdike	Går runt hela eller delar av torvtäkten. Syftar till att avvattna täkten. Tegdiken leds ofta till kantdiket.
Munk	Även kallad vattennivåregleringsbrunn. Brunn för reglering av utloppet från/till en damm eller mellan dammar. Inne i brunnen finns en nivåreglering som kan anpassas till de vattenflöden och vattennivå som man vill ha. Ursprungligen betecknar ordet munk ett vertikalt rör, där vatten kan strömma in över kanten när vatten-

	ytan i dammen överstiger kantens höjd. Nere i backen övergår brunnen till ett horisontalt utloppsrör. Se bild sidan 27 i rapporten. Se även <i>bräddavlopp</i> respektive <i>överfall</i> .
PECO-metoden	Med snöplogsliknande redskap skrapas den torra torven till strängar (råsar) längs tegens mitt. Mobila bandtransportörer samlar torvsträngarna och lyfter torven successivt i 20-meters steg tvärs över tegdikena till lagerstackar som läggs upp på var 12:e teg. Längs dessa lagerstackar finns ofta järnvägsspår för vidaretransport till fast mark.
Sedimenteringsdamm	Ofta långsträckt damm med stillaflytande vatten för ”rena” det utgående vattnet från tåkten från löst finpartikulärt torvmaterial. Sitter ofta i serie och kombineras vanligen med länsar och dämpskärmar. Vattenytan i dammen kan regleras med hjälp av en munk eller via breddavlopp. Kan även kombineras med översilning.
Serviceplats	Plats i anslutning till torvtåkten där service av maskiner sker, bränsle och oljor förvaras med mera. Ofta finns även manskapsbodar på serviceplatsen.
Självlastervagn	Den torra torven skrapas samman till en eller flera strängar på tegarna. Den samlas upp och transporteras till lager i vagnar försedda med paternosterverk och stort lastutrymme (15-30 kubikmeter).
Stack	Lagringshög av torv, kallas även <i>limpa</i> .
Strörtorv	Lite eller måttligt nedbruten vitmosstorv som efter brytning och torkning sönderdelats till en grov, lucker massa.
Stycketorv	Torv som hämtas från 0 – 70 cm djup med en speciell upptagningsmaskin. Torven bearbetas och pressas ut genom munstycket till cylinderformade stycken i form av kompakta 10-20 cm långa korvar med en diameter på 6-8 cm.
Sugvagn	Torven strängas inte, utan en stor vagn suger upp och lastar torr torv enligt en dammsugarliknande princip direkt från tegens yta. Transport sker till lagerstack på fast mark.

Teg/tegar	Uppdelning av torvtäkten i smala skörderemсор.
Tegdiken	Diken som avvattnar tegarna, utförs oftast med med 20 meters avstånd från varandra.
Thompsonöverfall	Är ett överfall enligt beskrivning nedan. I skärmens överkant finns en v-formad öppning med känd vinkel. Genom att mäta vattenhöjden i öppningen kan flödet beräknas.
Undersökningskoncession	Ger ensamrätt till undersökning, tillträde till marken inom tillståndsområdet och företrädesrätt till bearbetningskoncession.
Växttorv	Se strötorv.
Ytläns	Är ofta placerad tvärs över en sedimenteringsdamm eller dike och syftar till att bromsa upp material på vattenytan. En flytläns är ofta utförd i kombination med ett underhängande stycke, till exempel dämpskärm av textil.
Överfall	Vertikal skärm som placeras i slutet av en utgående damm. Överfallet består av en skärm som täcker hela dammens bredd, från botten och upp till normal/önskad vattennivå. Vattnet får falla över överfallet ut i recipienten. Se även <i>breddavlopp</i> respektive <i>överfall</i> .
Översilningsyta	Yta för infiltration av utgående vatten med avsikt att absorbera finpartiklar.

Litteraturlista

- Arnell, A-C. & Valmila, M. 2006: Torvtäkter i Västmanlands län – En utvärdering av brytningens påverkan på recipientens vattenkvalitet. Examensarbete vid Mälardalens Högskola i samarbete med länsstyrelsen, Västmanlands län.
- Delin, L. 1996: Minerallagen med kontinentalsockellagen.
- Dryler, K. 1990: Alternativa material och metoder till plastfolietäckning av torvstackar
- Eriksson, S. och Wallentinus, H-G. 2004: Torven och den biologiska mångfalden. Stiftelsen svensk Torvforskning Rapport nr 50
- Hånell, B.: Dikad skogsmark och myr med djup torv som resurser för uthålligt torvbruk i Sverige.
- Ingenjörsvetenskapsakademien 1982: Miljökonsekvenser vid ökat torvutnyttjande. Dokumentation från seminarium. IVA-rapport 227
- Inst. för miljöanalys, SLU, Uppsala: Utvärdering av utsläpps- och recipientkontroll vid torvtäkter samt lämpliga nivåer på riktvärden för olika ämnen i täkternas dräneringsvatten.
- Karlsson, M. 2006: Påverkan av torvbrytning på fem vattendrag i Gävleborgs län. SLU Inst. för miljöanalys. Rapport 2006:23.
- Larsson, L-E, 2001: Torvmarkerna i det naturliga kretsloppet. Torvfakta. Miljökonsekvenser 1/2001. Utgiven av Stiftelsen Svensk Torvforskning.
- Larsson, Lars-Erik: Torvtäkt – än se'n då? Torvfakta. Miljökonsekvenser. Utgiven av Stiftelsen Svensk Torvforskning.
- Lehto, B. 2005: Skogstillväxten cirka 20 år efter plantering på Flakmossen - dikningens och gödslingens betydelse vid beskogning på en avslutad torvtäkt i Värmland. Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för skogsskötsel, Umeå 2005. Examensarbeten 2005-7
- Lundin, L., Lode, Elve 2002: Möjligheter för restaurering av torvmark efter torvtäkt.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län 2002: Utvärdering av kontrollprogram för torvtäkter. Meddelande 2002:37
- Länsstyrelsernas organisationsnämnd 1982. Allmänna råd för handläggningen av koncessioner för undersökning och bearbetning av torv.

- Länsstyrelsernas organisationsnämnd 1986. Allmänna råd 1986:2. Koncession enligt lag (1985:620) om vissa torvfyndigheter.
- Löfgren, S. & Lundin, L. 2005: Redovisning av pilotprojekt och förslag till projektplan för utvärdering av utsläpps- och recipientkontroll vid torvtäkter samt lämpliga nivåer på riktvärden för olika ämnen i täkternas dräneringsvatten. SLU, Inst. för miljöanalys. Projektrapport nr 2
- Magnusson, T. & Hånell, B. 2002: Växtnäringsförhållanden i försök med beskogning på avslutade torvtäkter. Stiftelsen svensk Torvforskning Rapport nr 45
- Nilsson, L. 1982: Hydrologiska miljökonsekvenser av torvtäkt. SNV PM 1493
- Norrbom, T. 2008: Askgödsling och dess lämplighet i torvmarksskogar tillhörande Sveaskog Förvaltnings AB - en litteraturstudie. SLU, Institutionen för skogens ekologi och skötsel. Examensarbete 2008:6
- SNV 1986: Skogs- och myrdikningens miljökonsekvenser. SNV Rapport 3270
- Stenbeck, G. 1985: Energitorvtäkt, tänkbara miljökonsekvenser. Naturvårdsverket Rapport 3003
- Svenska Torvproducentföreningen, hemsida
<http://www.torvproducenterna.se/SE-fakta/skord.shtml>, den 12 december 2008
- Varila, T., Johansson, J-Å., Jansson, S. H. 1991: Utformning och dimensionering av sedimenteringsdammar.
- Wågner, M.: Efterbehandling av torvtäkt med energiskogsodling.

Källförteckning

Lehto, B. Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för skogsskötsel, Umeå 2005

Naturvårdsverket, Råd och riktlinjer 1978:5, *Riktlinjer för externt industribuller*, ISBN 91-38-04488-9, ISSN 0347-5506 1983.

NEOVA AB, www.neova.se

SGU, <http://www.sgu.se/sgu/sv/samhalle/energi-klimat/torv/index.html>

SLU, Institutionen för skogsskötsel, examensarbete 2005-2007. *Skogstillväxten cirka 20 år efter plantering på Flakmossen – dikningens och gödslingens betydelse vid beskogning på en avslutad torvtäkt i Värmland.*

Statens Energimyndighet och Statistiska centralbyrån 2001. Sveriges officiella statistik – Statistiska meddelanden, MI 25 SM 0101, *Torv 2000 – tillgångar, användning och miljöeffekter*, ISSN 1403-8978 Serie MI Miljövård och naturresurshushållning- SM 2001. Utkom den 1 okt 2001.

Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Torv>

IVL-Rapport L90/229, Dammspridning från Blackfärds mossen, 20:e september 1990

Företrädesrätt

- flera ansöker om koncession enligt äldre lagstiftning och minerallagen

- Grufvestadga (1884:24) 1 kap 7 § 2:a stycket

Hafva flere på samma dag sökt inmutning af samma område, medele bergmästaren dem hvar sin mutsedel, och njute de sedan lika rätt, der ej någon af dem kan visa, att han först upptäckt fyndigheten, i hvilket fall inmutningsrätten honom tillhör.

- Lag (1886:46) angående eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter. 1 kap 7 §

Söka flere koncession å samma område, bestämme Konungen, oberoende af tiden då ansökningarna inkommit, hvilken af sökandena, vare sig de äro jordegare, upptäckare eller andre, må ega företräde till koncessionens erhållande; dock vare den, som dervid visa sig hafva upptäckt fyndigheten, berättigad att, om annan erhåller koncessionen, af denne undfå skälig godtgörelse, hvars belopp i koncessionen bestämmes.

- I propositionen (1974:146) till lagen om vissa mineralfyndigheter säger lagrådet att då flera söker koncession för samma område är huvudregeln att den som från allmän synpunkt är mest lämpad skall äga företräde. Tidpunkten för ingivande av koncessionsansökning saknar sålunda i princip betydelse men kan fälla utslag vid val mellan i övrigt jämbördiga sökande.

- Lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter. 6 § 3:e stycket

Har flera kommit in med ansökningar om koncession, vilka helt eller delvis avser samma område, och kan ansökningarna icke samtidigt bifallas, prövas vilken av sökandena som från allmän synpunkt bör äga företräde. Avser ansökningarna undersökningskoncession, skall även beaktas om någon av sökandena gjort fynd eller utfört undersökningsarbete inom området.

- I proposition 1988/89:92 om ny minerallagstiftning m.m. föreslås följande lydelse:

2 kap 3 §, Omfattas ett område av flera ansökningar om undersökningstillstånd enligt denna lag eller koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, har den sökande som först kom in med sin ansökan företräde. Om ansökningarna kommit in samma dag, har sökandena lika rätt inom det gemensamma området.

- Minerallagen (1991:45) 4 kap 3 §

Om flera har ansökt om koncession för samma område och fler än en kan komma i fråga enligt 2 §, skall den ha företräde som har undersökningstillstånd i området för något mineral som omfattas av dennes ansökan om koncession.

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd, skall prövningsmyndigheten avgöra vem av dem som lämpligen bör få koncessionen. Därvid skall särskilt beaktas om någon av sökandena har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området.

- I propositionen (1992/93:238) om ny minerallagstiftning m.m. föreslås att lämplighetskravet för att få bearbetningskoncession tas bort med undantag för ansökningar avseende olja och gasformiga kolväten. Motiveringen innefattar bland annat det faktum att utvinning av olja och gas alltid är förenat med avsevärda risker med avseende på miljön och arbetarskyddet.

Detta medför följande angående företrädesrätt om flera ansökt i samma område:

- Lag (1993:690) om ändring av minerallagen (ny lydelse av 4 kap 3 §, 2:a stycket)

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd, skall den ha företräde som har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området. I annat fall har den företräde som först kom in med sin ansökan. Om ansökningarna kommit in samma dag, har sökandena lika rätt till andel i koncessionen.

Förslag på villkor

Projektgruppen har gjort en genomgång av ett antal torvkoncessioner från olika delar av landet och sammanställt villkoren i dessa beslut. Bland dessa har gruppen gjort ett urval som bedöms vara lämpliga att använda. Övriga villkor har av olika anledningar förkastats, ofta på grund av att de är svåra att förstå och tillämpa eller inte går att följa upp genom tillsyn. En del av dessa villkor finns med i förteckningen med kommentar om varför de bör undvikas.

Denna bilaga är gruppens förslag till formulering av villkor för torvkoncessioner. I listan finns även inlagt en del kommentarer (med kursiv stil). I övrigt kan det finnas anledning att i det enskilda fallet överväga fler, färre eller andra villkor och naturligtvis att ändra i de föreslagna formuleringarna.

Projektgruppens uppfattning är att villkor alltid ska formuleras så klart och tydligt som möjligt. Det ska vara lätt för verksamhetsutövaren att förstå villkorens innebörd, och det ska även vara möjligt för tillsynsmyndigheten att bedriva tillsyn med utgångspunkt i villkoren.

1. Allmänna villkor

Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med Er ansökan och vad Ni åtagit Er i ärendet samt i enlighet med den täktplan som hör till ärendet. Brytning och efterbehandling ska ske i enlighet med inlämnat förslag till täktplan daterat den 13 september 2006. *(Kan även användas när man hänvisar till en äldre täktplan i samband med förlängning av koncession)*

Ändring av verksamheten och bemyndigande till tillsynsmyndigheten

Mindre ändringar av verksamheten får vidtas efter tillsynsmyndighetens godkännande. Som förutsättning för sådant godkännande ska gälla att ändringarna inte bedöms kunna medföra betydande ökning eller förändring av störningarna för omgivningen. *(Bedöms som olämpligt villkor eftersom det kan missbrukas av exploatörerna och innebära tolkningsproblem och stort merarbete för tillsynsmyndigheten.)*

Gränsmarkering

Gräns för verksamhetsområde och fixpunkter ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela exploateringstiden. Skadad gränsmarkering ska ersättas med ny. *(En del länsstyrelser kräver att både koncessions- respektive brytningsområdet ska markeras i terrängen. Om syftet med kravet på avgränsning i terrängen är att göra allmänheten uppmärksam på koncessionsområdets utbredning finns anledning att överväga särskilda krav på utformningen av markeringarna.)*

Avbrott i verksamheten

Eftersom avbrott i verksamheten regleras direkt genom 12 § förordningen om vissa torvfyndigheter finns ingen anledning att upprepa det i ett villkor.

Överlåtelse

Överlåtelse regleras i 15 § torvlagen och behöver inte villkoras.

Tidsbegränsning

Tidsbegränsning bör skrivas in i den övergripande delen av koncessionsbeslutet, istället för som ett villkor.

2. Omgivningspåverkan

Buller från verksamheten, inklusive transporter inom verksamhetsområdet får som riktvärde inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än:

dagtid vardagar (kl. 07-18) 50 dB (A)

nattetid (kl. 22-07) 40 dB (A)

övrig tid 45 dB (A)

Den momentana ljudnivån nattetid får inte överskrida 55 dB (A) som riktvärde vid bostäder.

Krav på bullermätning

Snarast efter det att verksamheten påbörjats ska aktuell ljudnivå kontrolleras vid den kringliggande bostadsbebyggelsen samt arbetstid och verksamhet anpassas med hänsyn till ljudnivå och angivna riktvärden. *(Detta är ett s.k. "brusvillkor" d.v.s. det avser något som ska genomföras vid ett tillfälle som inträffar kort efter att tillståndet tas i anspråk och som sedan, utan någon innebörd, hänger med resten av tillståndstiden. Denna typ av frågor bör istället tas upp inom ramen för tillsynen i dialog med exploatören eller som ett formellt föreläggande).*

Damning

Verksamheten ska bedrivas så att risken för störande damning, lukt och nedskräpning minimeras. Uppkommer olägenheter från verksamheten ska åtgärder omedelbart vidtas för att avhjälpa problemen.

Sedimenteringsdamm

Allt dräneringsvatten som avleds från täktområdet ska passera sedimenteringsdamm innan det lämnar täktområdet. Sedimenteringsdamm ska anläggas enligt täktplanens förslag. Bassängen ska rensas regelbundet vid låga flöden så att risk för resuspension och slamflykt minimeras.

3. Lagring och hantering av petroleumprodukter och andra kemikalier

Petroleumprodukter och andra kemikalier ska förvaras i behållare innanför invallning eller i tråg som rymmer hela volymen. Anläggningen ska vara utförd och placerad så att den inte sätts ur funktion vid påkörning eller genom vattenfyllning vid nederbörd. Invallning eller tråg ska vara utförda i material som är beständiga mot de förvarade produkterna. Tillfällig uppställning av ADR-klassad drivmedelstank undantas från kravet på invallning.

Vid oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats för natten eller längre tid ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.

4. Säkerhet och haverier

Branddamm ska finnas i enlighet med täktplanen. Dammarna ska utmärkas tydligt. *(Lokaliseringen av branddamm bör göras i samråd med räddningstjänsten och vara beskrivna i ansökningshandlingarna).*

Vid tillfartsvägar som leder in mot täktområdet ska skylt sättas upp som upplyser om att området utgör torvtäkt och som varnar för brandrisk, diken etc. *(Uppsättning av skyltar inom koncessionsområdet bör kunna hanteras inom ramen för koncessionsprövningen utan särskilt tillstånd enligt lagen (1998:814) med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning.)*

Kransdikesskanterna ska med jämna mellanrum om maximalt 200 meter släntas till en lutning av 1:3 så att djur kan ta sig upp. Saneringsutrustning ska finnas i maskiner och i anslutning till tankplats.

5. Transporter

Maskiner som används i verksamheten samt transporter till och från anläggningen som sker med egna fordon ska drivas med bränsle som uppfyller kraven för diesel miljöklass 1 eller annat krav som av tillsynsmyndigheten bedöms som likvärdigt eller bättre från miljösynpunkt.

6. Kontrollprogram

Ett förslag till fortsatt kontrollprogram ska upprättas i samråd med tillsynsmyndigheten inom förslagsvis 6 månader från det att detta beslut vunnit laga kraft.

Villkor om halter

För utsläpp av vatten från täktområdet till recipienten ska följande gälla:

	Momentant riktvärde
Suspenderade ämnen	20 mg/l

Analys ska ske med Svensk Standard eller annan jämförbar metod.

Halten av suspenderade ämnen i utgående vatten får inte överstiga 20 mg/l beräknat som momentant riktvärde.

Många länsstyrelser anger ett riktvärde på 20 mg/l. Riktvärdet måste dock baseras på förutsättningarna på plats och recipientens känslighet.

7. Reglering av arbetstider

Energitorvtäkterna är starkt väderberoende och har en mycket kort produktionssäsong då man, precis som i jordbruket, kan vara tvungen att jobba dygnet runt för att uppnå resultat. Om man anser att det erfordras villkor som reglerar tid på dygnet som arbete får utföras tyder det på att lokaliseringen är dålig. *(Reglering av arbetstider och arbetsmoment utöver vad de allmänna bullervillkoren medger bör bara genomföras i samförstånd med exploatören.)*

8. Insynsskydd

Till skydd mot insyn ska befintliga träd och buskar som kringgärdar täktens brytningsområde inom verksamhetsområdet stå kvar under hela brytningsperioden.

9. Rennäringen

Åtgärder ska vidtas för att begränsa skador för rennäringen vid transporter under månad x till x . Detta bör ske i samråd med berörd sameby. Om det är nödvändigt för att begränsa skador ska transporter vid känsliga perioder styras om till andra vägar.

10. Miljörapport och produktionsuppgift

Koncessionshavaren ska inom tre månader efter utgången av varje kalenderår till länsstyrelsen lämna en redogörelse för årets verksamhet. Uppgift om årets produktion ska även sändas till SGU.

11. Efterbehandling

Efterbehandlingen ska i huvudsak genomföras i enlighet med efterbehandlingsplanen som hör till ansökningshandlingarna och slutföras inom koncessionstiden. Den slutliga detaljutformningen av efterbehandlingen ska i god tid planeras i samråd med tillsynsmyndigheten.

När täkten avslutats ska området städas och alla maskiner, upplag och anordningar för verksamheten tas bort. Tippning/återfyllnad av schaktmassor, avfall eller annat får inte förekomma inom täktområdet.

Detaljer i efterbehandlingen regleras bäst i en efterbehandlingsplan.

Allmänna skyldigheter

Koncessionsbeslutet ska finnas tillgängligt vid täkten och förvaras av den som på platsen ansvarar för arbetet.

Alla som bedriver eller avser bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön har skyldighet att skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljö mot skada eller olägenhet (2 kap. miljöbalken).

Fasta fornlämningar är skyddade enligt 2 kap lagen (1988:950) om kulturminnen mm. Det innebär bl a att ingen utan länsstyrelsens tillstånd får rubba, övertäcka, ta bort, gräva ut eller på annat sätt förändra fast fornlämning. Även området runt fornlämningen, det s.k. fornlämningsområdet, har samma skydd. Om en fornlämning påträffas under grävning eller annat arbete ska arbetet omedelbart avbrytas till den del fornlämningen berörs. Den som leder arbetet ska omedelbart anmäla förhållandet till länsstyrelsen.

För handhavande och förvaring av brandfarliga och explosiva varor hänvisas till lagen (1988:868) och förordningen (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor, samt Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor; NFS (2003:24). Upplysningar kan även fås från Sprängämnesinspektionen eller kommunens räddningstjänst.

För transport, yrkesmässig mellanlagring, återvinning och bortskaffande av farligt avfall (tidigare benämnt miljöfarligt avfall) krävs tillstånd av länsstyrelsen enligt avfallsförordningen (2001:1063). Särskilda bestämmelser om hanteringen av spillolja finns i förordningen om spillolja (1993:1268).

Den som gräver eller utför liknande arbete ska, vidta de åtgärder enligt 3 kap 4§ ordningslagen (1993:1617), som behövs för att förhindra att personer och egendom kommer till skada.

Arbetet i täkten ska utföras i enlighet med arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1998:4) om användning av arbetsutrustning samt allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna.

Enskild körväg får enligt 39§ väglagen (1971:948) inte anslutas till allmän väg utan väghållningsmyndighetens tillstånd. Intill vägområde får ej vidtas enligt 45§ väglagen åtgärder som kan vara till olägenhet för vägens brukande.

Den som vill uppföra byggnader, anordna upplag och liknande inom verksamhetsområdet är skyldig att hos byggnadsnämnden i kommunen söka byggnadslov.

Enligt brottsbalken 14 kap 8§ är det straffbelagt att flytta, ta bort, skada eller förstöra gällande gränsmärke, vattenmärke, fixpunkt eller annat märke för plan- eller höjdmätning. Påträffas sådant märke bör kontakt tas med fastighetsbildningsmyndigheten.

Checklista tillsynsbesök

Inför besöket

- Gå igenom koncessionstillstånd samt övriga eventuella tillstånd.
- Gå igenom föregående års miljö-/årsrapporter.
- Finns det aktuella förelägganden eller liknande som kräver uppföljning?
- Finns aktuella resultat från recipientkontroll?
- Ta med en färsk karta samt ortofoto över täkten och koncessionsområdet.
- Märk ut sedimenteringsdammar på karta.
- Ta med kamera och gps.

Under besöket

- Gå igenom pärm eller motsvarande med egenkontrolluppgifter.
  - Ansvarig, rutiner, rensning av sed.damm, olje- och bränslehantering?
  - Uppdaterade uppgifter?
- Hur efterlevs de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap miljöbalken?
- Gå över service-/uppställningsplan
  - Hur är tankar/cisterner placerade? Närhet till diken?
  - Förvaring av oljor, bränsle, kemikalier och avfall?
  - Allmän ordning?
- Gå igenom tillstånd och villkor! Hur efterlevs de?
- Undersök om möjligt sedimenteringsdammar.
  - Välj den som det var längst tid sedan den rensades.
  - Hur hanteras uppkomna rensningsmassor?
- Kolla grumlingar, färghalt med mera i diken och närbelägna bäckar.
- Annat?
- Delge eventuella synpunkter och funderingar på plats.
- TA BILDER
- ANVÄND GPS

Efter besöket

- Skriv ned intrycken från besöket.
- Ange på karta var eventuella bilder togs (koordinater).
- Skriv meddelande från besöket till verksamhetsutövaren.
- Behövs uppföljning?

Checklista under tillsynsbesök

Datum för inspektion: _____ Handläggare: _____

Fastighetsbeteckning: _____ Kommun: _____

Tillståndshavare: _____

Verksamhetsutövare: _____

Kontaktperson: _____ Telefon: _____

Postadress: _____

De allmänna frågorna nedan besvaras vid inspektion. I övrigt ska de specifika villkoren i tillstånden för respektive täkt kontrolleras.

Utgående vatten

Rensning av sedimentationsdammar (välj den som det var längst tid sedan den rensades):

Är rensningen tillfredsställande? Ja Nej

Kommentar: _____

_____

Vad görs med rensningsmassorna? _____

_____

Recipientkontroll:

Bedrivs recipientkontroll? Ja Nej

Är befintliga mätpunkter relevanta? Ja Nej

Kommentar: _____

_____

Vad visar resultaten från recipientkontrollen? _____

_____

Bränslelagring

Ingen lagring sker i tåkten Lagringen är tillfredsställande Ja Nej

Har cisternen godkänts vid besiktning? Ja Nej

Kommentar:

Tankning av maskiner och fordon

Används någon typ av skydd mot bränslespill/-läckage? Ja (vilket?) Nej

---

Tankningen har följande brister:

Förvaring av kemikalier och farligt avfall

Ingen lagring sker i tåkten

Lagring sker på invallad yta under tak i ett låsbart utrymme: Ja Nej

Lagringen har följande brister:

Övrigt avfall

Sker uppsamling och återvinning av täckplast? Ja Nej

Kommentar:

Annat avfall:

Lagring:

Markering av området

Är gränserna för koncessionsområdet väl utmärkta i terrängen? Ja Nej

Kommentar:

Buller

Villkor saknas

Finns rutiner för att säkerställa att villkor efterlevs? Ja Nej

Kommentar:

Hur sker blåsning av maskiner?

Damning

Vilka åtgärder vidtas för att förhindra problem med damning:

Efterbehandling

Har efterbehandling påbörjats i någon del av tåkten: Ja (beskriv vad som gjorts) Nej

---

Materialanvändning

Vad används det utbrutna materialet till? :

Mängd växttorv resp. energitorv:

Transporter

Övrigt
